BIBLIOTECA MUNICIPALĂ "M. SADOVEANU" Inventar

REVISTĂ FONDATĂ LA 1879 DE Alexandru Macedonski

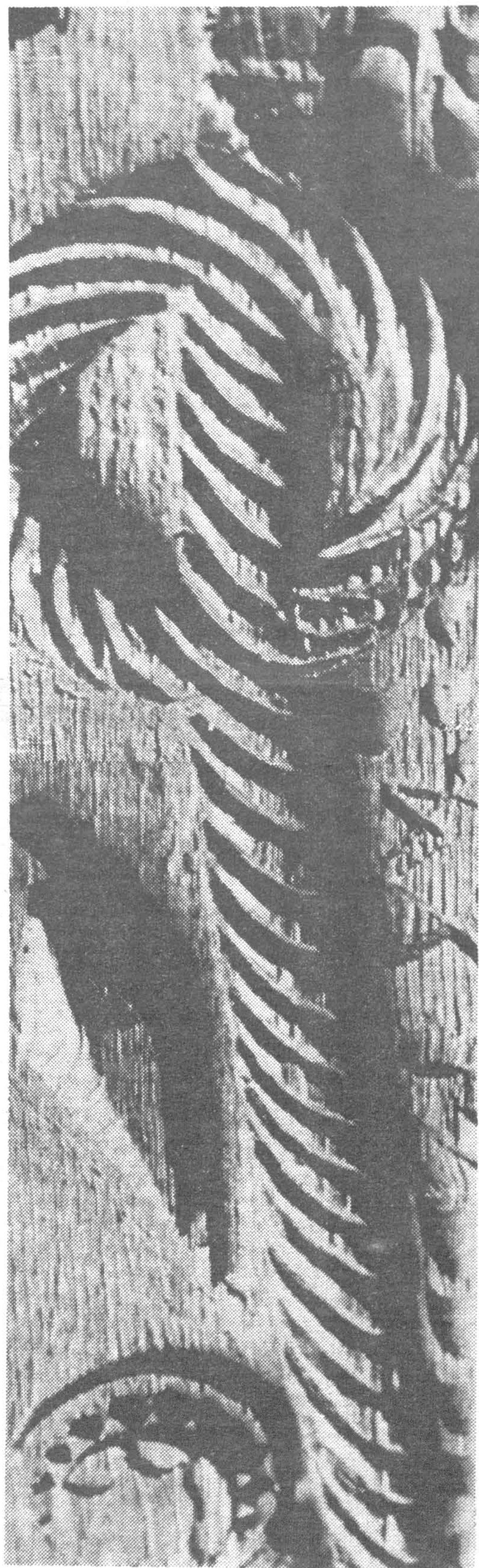
Literatorul

Anul III
Nr. 48
(117)
3 dec.-10 dec. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Marin SORESCU

COLUMNA 1 DECEMBRIE 1918

Ca român, două lucruri îmi răscoleşte toată fiinţa, mă tulbură până la lacrimi: când contemplu Columna lui Traian la Roma şi când rememorez adunarea suflării româneşti de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia. Acea încleştare eroică a dacilor liberi care ştiau ce apără, dârzenia lor şi nobleţea chipurilor surprinse fără părtinire, ba chiar cu anumită vibraţie lirică de meşterii romani, pe Columnă. Şi-acel prea plin sufletesc, şi-acea podidire a tuturor sentimentelor de bucurie pe chipurile celor veniţi să asiste la împlinirea unui vis milenar, atunci la Alba Iulia. 1 Decembrie 1918 e tot o columnă cu chipuri şi scene pe care trebuie să le modelăm singuri în sufletul nostru. Roma şi Alba Iulia, două borne de hotar marcând naşterea şi renaşterea poporului nostru.

Doi ani au ţinut la Roma festivităţile legate de cucerirea acelei bogate şi frumoase ţări, care avea să devină pentru scurt timp „Dacia Felix". Noi, urmaşii Romei, am redus sărbătorirea renaşterii noastre la o singură zi. Pe jos, au venit de la Roma cei înlănţuiţi pe Columnă pe un drum spre Alba Iulia, care a durat 2000 de ani, pentru a se prezenta ca români liberi. M-am întrebat adeseori de ce românii n-au înfăptuit Unirea mai demult, fiindcă doar s-au născut uniţi, şi ca popor mare şi brav. Şi de neînfrânt ar fi fost... De ce au trebuit să accepte gestul disperat al lui Mihai, la 1600? Barda lui vitează, ridicată ca un semn de atenţie. Atenţie la crucea pe care o purtaţi şi prin acest semn veţi învinge. De ce să aştepte românii încă trei sute de ani şi ceva pentru a-şi pecetlui iarăşi libertatea prin glasul tribunilor lor şi prin iureşul de foc al soldatului român? Soldat, care aşa cum spunea un filosof, supt la faţă, rău îmbrăcat şi rău înarmat, n-a fost biruit niciodată. Paralel cu unirea noastră, cu năzuinţa aprigă spre ea, înfruntând vitregia năvălirilor, răpirilor şi învrăjbirea cu grijă calculate, funcţionează din păcate ca un blestem şi dezbinarea noastră. Un efect secundar al dragostei de patrie? Un paralelism din care, spre fericire, Unirea iese mereu victorioasă. ■

CRONICA LITERARĂ de Eugen Simion
UNIREA ŞI ACADEMIA de Mihai Drăgănescu
CONSTANTIN NOICA de Romul Munteanu
AMINTIRI UNIVERSITARE de Al. Ciorănescu
PROZĂ de Titus Popovici
VERSURI de Gheorghe Pituţ, Petre Bucşa, Roxana Ichim, Liviu Voinea, Saint-Tobi
LĂSAŢI ASPIDA SĂ ZBOARE - proză de George Orwell

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

Agenda şi reversul ei

Direcţia generală a aşezămintelor culturale din Ministerul Culturii a dat publicităţii Agenda culturală pentru luna decembrie crt. , pe baza informaţiilor primite de la inspectoratele judeţene. Din păcate, direcţia în cauză şi celelalte departamente interesate din minister nu dispun decât rareori şi atunci cu aproximaţie de date privind desfăşurarea efectivă a manifestărilor anunţate periodic în Agendă: aproape nici un fel de informaţii despre rezultatele unor concursuri, despre participanţii la colocvii sau simpozioane, fără a mai vorbi de evaluări critice ale gradului lor de interes şi reuşită. Sunt câteva dintre motivele pentru care n-am adresat în repetate rânduri, în această pagină, inspectoratelor de resort şi celorlalte instituţii de cultură din Capitală şi din judeţe, cu rugămintea de a ne transmite sau intermedia prin colaboratori succinte cronici ale evenimentelor culturale pe care le patronează. Aşteptând răspunsuri la apelul nostru, spre a le consemna în rubrica „Breviar", cităm selectiv câteva oferte din pomenita Agendă, referitoare la prima jumătate a lunii în curs.

BRĂILA - Expoziţia „Personalităţi ale unirii în arta plastică românească" - Casa colecţiilor de artă a Muzeului judeţean, 1-30 decembrie.

CĂLĂRAŞI - Concursul de proză scurtă şi reportaj literar „Alexandru Odobescu", ediţia a XII-a - Inspectoratul pentru cultură Călăraşi, 9-10 decembrie.

CLUJ - Expoziţia „Daco-romani, români, migratori" - Muzeul de istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, 2 decembrie 1993 - 15 ianuarie 1994.

GIURGIU - Concursul „Cea mai bună bibliotecă publică din mediul rural" - Biblioteca judeţeană Giurgiu, 1-15 decembrie.

GORJ - Salonul de carte „Zilele editurilor gorjene" - Târgu Jiu, 1-10 decembrie.

NEAMŢ - Târgul de carte „Biblipolis '93" - expoziţie de carte, lansare de carte, întâlniri cu scriitori, Piatra Neamţ şi Humuleşti, 8-16 decembrie.

VASLUI - Anuala de pictură, grafică şi sculptură - Sala „Arta", Vaslui, 10-25 decembrie.

BIBLIOGRAFIE

- **Dan Grigorescu**, *Vanda Sachelarie Vladimirescu* (album), Editura „Meridiane", Bucureşti, 1993, 24p.+14 planşe, 2500 lei.
- **E. Lovinescu**, *„Sburătorul"* Agende literare I,. Ediţie de Monica Lovinescu şi Gabriela Omăt. Prefaţă şi note de Al. George. Editura „Minerva" Bucureşti, 1993, 326 p. 1750 lei.
- **Grigore Zanc**, *Conul de umbră* (roman). Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Editura „Sincron", Cluj-Napoca, 1992, 230p. 400 lei.
- **Ion Mureşan**, *Poemul care nu poate fi înţeles*. Editura „Arhipelag", Târgu Mureş, 1993, 100 p., 500 lei.
- **Alexandru Muşina**, *Aleea Mimozei nr. 3*, Editura „Pontica", colecţia Euridice, Constanţa, 1993, 48 p. , 400 lei.

TUR DE ORIZONT

Dl Grigurcu la porţile implacabile ale esteticului

Gheorghe Grigurcu nu ne slăbeşte cu insinurările şi atacurile (ohoho, domnule Grigurcu!) sub centură. Locul cu pricina îi produce multe şi indescriptibile plăceri. Domnia sa crede însă că polemizează. Cu cine? ne întrebăm noi de câţiva ani încoace. Ce polemică mai e aceea când afirmi că Eugen Simion „s-a declarat critic marxist-leninist"? Să ne spună dl. Grigurcu unde, când şi cum.

În articolul său publicat de „România literară", nr. 44, dl Grigurcu nu polemizează, ci îşi expune câteva păreri. Una (dacă nu singura) este că „din fericire pentru profitorii confuziei, există o polivalenţă a cenzurii". Deşi nu e prea clar cum cenzura se reactivează tocmai prin desfiinţarea sa, Gheorghe Grigurcu cade ca în celebrul proverb în chiar groapa escavată de dânsul pentru alţii. „Jocul e simplu: cei care sunt de acord cu opiniile lor au acces la adevăr, ceilalţi sunt duşmanii adevărului (...) Identificându-te cu adevărul, dai impresia că eşti invulnerabil". Este exact ceea ce face dl Grigurcu, când arestează brutal şi fără mandat adevărul despre Marin Preda, Nichita Stănescu, Sadoveanu ş.a.m.d. El nu se pronunţă asupra valorii estetice a celor în cauză, ci dă cu presupusul, considerând că (de pildă) Marin Preda dacă ar fi trăit, ar fi fost cu siguranţă un membru activ al FDSN-ului şi al Puterii. Este exact ceea ce a învăţat domnia sa la şcoală. Şi anume că, dacă Eminescu ar fi trăit pe vremea comuniştilor, el ar fi avut toate condiţiile să scrie noi şi noi poezii, nefiind obligat să se angajeze la ziarul „Timpul" şi să-şi risipească sănătatea şi geniul prin mizerele tipografii ale burghezo-moşierimii.

Polemizând cu procedeul confuziei, dl. Grigurcu nu face decât să-l sporească. Singurul său merit este doar sinceritatea din finalul articolului: „ne pregătim a îmbătrâni grabnic la porţile implacabile ale esteticului şi moralei sale, nemaiavând putere a ne stabili într-un loc mai prielnic". Să îmbătrâneşti la porţile esteticului şi moralei sale cu mâna întinsă nu e o poziţie prea confortabilă. Iritarea incontinentă a dlui Grigurcu devine astfel dacă nu îndreptăţită, măcar explicabilă.

În acelaşi număr al „României literare", dl. Nicolae Manolescu răspunde celor zece întrebări puse de către revista *Cuvântul* ocolindu-le cu mare grijă şi apelând la procedeul nedemn al insinuării: „N-am observat vreo remuşcare la unii dintre liderii *Cuvântului*, radicali acum, după ce au scris despre Ceauşescu înainte". Afirmaţia este stupefiantă. În primul rând pentru că atât Ţeposu, cât şi Buduca nu au scris despre Ceauşescu nici măcar un singur rând, şi apoi, revista *Cuvântul* a apărut după ce soţii Ceauşescu au decis să se odihnească în pace şi progres în palatul subteran din Ghencea. Înţelegem iritarea dlui Manolescu, acuzat deopotrivă cu revista pe care o conduce, de îmbătrânire prematură. Domnia sa avea două soluţii: să nu răspundă celor zece întrebări ori să le demonteze cu argumente. Ca tot românul, dl Manolescu a preferat a treia soluţie, soluţia originală a lui *nici-nici*. Cum să-i recomanzi revistei *Cuvântul* să se delimiteze de ceea ce a fost înainte? Revista s-a delimitat devenind altceva şi renunţând la serviciile ziariştilor compromişi de la vechea „Viaţă studenţească". Cum să acuzi de duplicitate politică o redacţie în care lucrează şi publică Tudorel Urian, purtător de cuvânt tocmai la partidul pe care dl Manolescu îl conduce, PAC? Reproşurile făcute de „Cuvântul" sau „Nouăzeci" ar fi trebuit măcar să-i dea de gândit cunoscutului critic şi universitar. Printre altele, bătrâneţea are ca semn scăderea percepţiei auditive.

Zburdalnica fiică a caprei

Au dispărut revistele pentru copii. În '90 un supliment literar pentru cei mici adusese revistei "Ateneu" bani frumoşi.

Ideea a murit după câteva numere pentru că ea înseamnă bătaie de cap, condiţii tipografice bune, policromie, diversitate de subiecte etc. Au dispărut, deci, aceste reviste, în schimb nu contenesc să apară cărţile proaste pentru copii. Culmea lipsei de profesionalism şi a lucrului făcut de mântuială îl atinge „Primul meu dicţionar", apărut la editura Irina. Trecem peste calitatea execrabilă a hârtiei şi ilustraţiei. Cartea, deşi tentantă ca ofertă, nu respectă nici cele mai îngăduitoare exigenţe filologice: cuvintele sunt alese la întâmplare, definiţiile fie sunt prea complicate, fie simpliste şi neglijent redactate. Dacă *iada* este „prea zburdalnica fiică a caprei", atunci nu trebuie să ne mire că ginere este „pentru părinţii fetei aşa i se spune soţului ei". Nu ştim cine sunt autorii dicţionarului. Ştim doar că sunt mulţi (Emil Burlacu, Ioana Burlacu, Ileana Maria Ratcu, Valeriu Şuteu) şi au o precară pregătire de specialitate. Deşi se adresează unor elevi de clasa a doua, autorii folosesc total nepotrivit şi nepedagogic noţiuni de gramatică sau consideră că *microfonul* este „un aparat cu măciulie, prin care trece sunetul, pentru a ajunge să fie scris (înregistrat) pe bandă". Nu vrem să insistăm asupra imperfecţiunilor acestui dicţionar. El nu e doar o nereuşită, ci un adevărat pericol naţional. Dacă autorii mărturisesc în prefaţă că „au dorit în mod expres să vină în întâmpinarea felului de a gândi al copiilor", înseamnă că ei au o părere foarte proastă despre şcolari. Despre noi toţi - mici sau mari.

Alina Mungiu şi răţoiul dezlănţuit

După ce un cotidian de mare tiraj titra luminos ca la flacăra stupidităţii unui chibrit „capitalismul bulgar a învins socialismul francez" (!!!), iată că publicaţia *Expres*, în numărul său 47 din 23-29 nov., prin vocea unui dramaturg nevrotic comite o retrogradare, nu numai ca efectiv şi ca tiraj, ci şi ca bun simţ. Scheunând în spaţiul strâmt al unui articol botezat „Răzbunarea" autoarea se răzbună pe parlamentari şi pe deontologia jurnalisticii susţinând că, în afară de maghiari, singurul care a luat apărarea breslei din care intenţionează să facă parte şi A. Mungiu ar fi fost dl Al. Paleologu. Chiar dacă la TVR s-a văzut că Adrian Păunescu s-a manifestat vehement în contra art. din Codul Penal, nu contează, nu-i de-al nostru, obiectivii de noi. Cu lectura, A. M. stă din nou prost (ca să-i vivificăm memoria, am mai poftit-o odinioară pe la redacţie să-i arătăm imperiul bizantin, la purtător, şi să-i dăm bibliografie). O avertizăm pe această cale că „enchaîné" se scrie cu un singur „e" întrucât canard (raţă, răţoi, zvon, ziar de scandal, notă falsă, stridenţă) e, în franceză, de genul masculin.

Şi că veni vorba despre senatori, dl Dumitraşcu Ghe. (profesor de istorie în timpul liber), zice că am avut regat începând cu 1866. Negativ! Începând cu 1881 este răspunsul corect, între 1866 şi 1881 Carol I a fost „domnitor", nu rege! Continuaţi?

Rotaşii „aleşi" şi dictatura lui Frank

Miercuri, de Ziua Naţională, programul SOTI a transmis un interviu cu o oarecare d-nă Nicoleta Frank, din Ploieşti, stabilită din 1947 în Elveţia. Aşa cum observa şi dl. Pleşu, orice românaş plecat din ţară are senzaţia că se duce la oraş şi când se întoarce, se întoarce „la" ţară. Bâzâielile d-nei cu pricina ne-au stârnit râsul. D.e , întrebată fiind dacă modelul spaniol ar fi bun de urmat (deşi diferenţa, astăzi, este enormă, ştim cu toţii la ce!), dânsa spune cum că „dictatura lui Franco nu se poate compara cu dictatura care a fost şi *este* aici". Chiar dacă se remarcă, la nivel local, o regrupare a forţelor iar „mpolitica" a cicatrizat răcile de mai an, singura dictatură serioasă de pe aceste meleaguri este cea economică. Celelalte consideraţii („analfabetism politic" şi „comunism în haine noi") sunt corecte şi la stânga şi la dreapta, şi mai ales pentru pitoreasca „familie" de activişti Hossu-Longin /Dl V. Hossu - Longin fiind intervievatorul). De asemenea, afirmaţia că oamenii „din capul ţării nu trebuie să fie aleşi", ci cocoţaţi prin naştere e mai mult decât rizibilă, în sfârşitul de veac democratic al nostru.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 48 (117) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Redacţia:
Lucian Chişu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori şefi adjuncţi
Radu Băieşu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
Valerian Sava
- redactori
Mihai D. Popescu
- machetare şi secretariat
Vasile Blendea
- fotografie

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 2046. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată: Eugen Maţotă

© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Acei minunaţi oameni ai condeiului...

De când există scrisul românesc şi chiar de mai înainte, de când există mărturii despre noi, românii, există şi ideea că de la Râm ne tragem şi dincoace şi dincolo de munţi, în Basarabia bolnavă de insomia istoriei şi în Bucovina - „ţară frumoasă ca o rugăciune", cum îţi zice cineva, urmaşii miticilor Traian şi Decebal vorbesc aceeaşi limbă, se închină la acelaşi Dumnezeu, au aceleaşi obiceiuri şi păstrează în faţa istoriei o filozofie comună de existenţă. Toate acestea pot fi percepute în cultura populară şi se repetă în cultura scrisă. De aceea este îndreptăţit a spune că, înainte de a trăi între aceleaşi hotare, românii au trăit fără întrerupere în acelaşi spirit. Avea dreptate G. Călinescu: suntem un popor vechi, avem o *forma mentis* care ne diferenţiază prin romanitatea noastră orientală, conştiinţa latinităţii ne-a ţinut fiinţa şi ne-a întărit cugetul; miturile protolatine, de care vorbea Blaga, nu pornesc dintr-o fantezie scriitoricească, ele vin de departe dintr-o istorie mai veche, pe care o înţeleg mai bine azi mitografii şi istoricii religiilor de felul lui Mircea Eliade. Capacitatea noastră de a asimila este mare şi oricine scrie în limba română - şi scrie bine - serveşte spiritualitatea românească. Literatura a făcut enorm pentru ca sentimentul acestei identităţi ireductibile să rămână treaz şi pentru ai pregăti pe românii răspândiţi în jurul arcului carpatic să se unească *în cuget şi-n simţire* înainte de a se uni într-o ţară. Merită, de aceea, să ne amintim, azi, la 75 de ani de la Marea Unire, de toţi acei minunaţi oameni ai condeiului care au dat curaj românilor şi au cultivat, prin opera lor, spiritul unităţii naţionale. Alături de oamenii politici, ei au pregătit actul de la 1918 şi au făcut în aşa fel ca, îndată ce Transilvania, Basarabia şi Bucovina s-au unit cu ţara, românii să se simtă bine între ei, să comunice în toate privinţele şi să participe la crearea unei societăţi democratice în linia tradiţiei lor şi în spiritul noii Europe.

Unirea din 1918 a confirmat, prin lege, ceea ce în fapt, se făcuse de mult: o literatură unitară izvorâtă din puternica literatură populară şi animată de mari poeţi.

Graniţele artificiale n-au împiedicat pe intelectualii români să treacă dintr-o provincie în alta, să comunice între ei şi să se sprijine reciproc în ceea ce ei considerau a fi esenţial: independenţa naţională, afirmarea specificului nostru şi unirea într-o singură ţară a tuturor provinciilor locuite de români. Maiorescu era, de origine, ardelean, se născuse la Craiova şi a pus bazele unei şcoli critice noi, la Iaşi. Eminescu venea din Bucovina, Bolintineanu din febra sudului. Caragiale reprezintă - după vorba aceluiaşi G.Călinescu - „Marginea de jos a rasei noastre, el e balcanic traco-elin" şi introduce în literatură culoarea spiritului muntenesc, lumea unui Mitică târgoveţ, agitat şi inventiv. Alecsandri vine din Moldova de mijloc, greoiul Slavici aduce în proză dramaticul şi dârzenia românului de pustă, Creangă umorul şi clasicitatea omului de munte într-o Moldovă veche, aproape iniţiatică. Macedonski este şi el un „trac fără elenitate" - îl citez din nou pe Călinescu - „vrăstat cu linii slave", himeric, neliniştit, sincronic. C.Stere şi împreună cu el, o întreagă generaţie de cărturari basarabeni, confruntaţi şi formaţi moralmente în furtunile unei istorii vitrege, vin în literatura română comună cu disperarea şi vârtoşenia răzeşilor basarabeni, urmaşii oştenilor lui Ştefan cel Mare. Rebreanu trece la începutul sectorului munţii şi fundamentează romanul românesc modern, impunând totodată imaginea ţăranului ardelean legat printr-o mistică legătură cu pământul şi a micului intelectual rural care apără cu încăpăţânare şi devotament limba şi tradiţia neamului său într-o Transilvanie subjugată. Este limpede: românii şi-au făcut literatura împreună înainte de-a locui laolaltă. Generaţia lui Nicolae Iorga şi Octavian Goga s-a bătut, realmente pentru idealul României Mari, României autentice, României legitime.

Ne gândim, acum, cu evlavie la ei şi recunoaştem că Unirea este, în bună patre, opera lor. Ca şi cealaltă unire, din 1859, când altă generaţie de intelectuali lăsase deoparte orgoliile, resentimentele, ambiţiile ei şi, într-o superbă dimineaţă a spiritului românesc, a creat România modernă, după ce sau în timp ce încerca să afirme o literatură română originală şi unitară prin spiritul ei. Acei minunaţi bărbaţi lucizi, curajoşi şi talentaţi au înţeles că un popor nu se poate afirma în istorie fără cultură şi nu poate dăinui în istorie un stat independent dacă nu este în primul rând, un stat cultural unitar. *Literatura este politica noastră cea mai bună*, spune bătrânul Heliade în acest timp de renaştere în care scriitorul este nevoit să facă de toate, repede şi bine. E diplomat, e ministru, e gazetar şi este, la nevoie, bun gospodar, luptă pentru reforma agrară şi ţine, ca Mihail Kogălniceanu (cel mai important om politic român al secolului al XIX-lea) cursuri de istorie naţională. Superbă generaţie, buni şi înţelepţi români, spirite dârze, politicieni subţiri, hotărâţi să refacă handicapul istoriei şi să aducă principatele unite în ritmul ţărilor europene.

Au reuşit şi lângă opera lor literară şi moralistă, stă cealaltă operă majoră, esenţială:

România modernă, liberală, cu o literatură care se sincronizează rapid şi adună toate fluviile energiei naţionale. „Să fim naţionali cu faţa spre universalitate", zice Maiorescu pe la 1880, într-un moment în care scriitorii se tem să nu-şi piardă identitatea într-o istorie care se schimbă repede. Complexul n-a dispărut nici mai târziu, după 1918, când intelectualii români şi-au mai pus odată problema sincronizării, a formelor fără fond, a fiinţei româneşti şi a modului ei de a fi în lume. Şi-o pun şi astăzi, la sfârşitul unui secol care a văzut multe şi a schimbat multe. Cum le întâmpină spiritul românesc? Lăsând deoparte disputele politice, complexele şi nemulţumirile noastre, trebuie să observăm că trăim o epocă în care se desface o veche lume (lumea răsăriteană) şi se face o nouă Europă. Care va fi locul românilor în această nouă istorie? Evident, nu putem răspunde la această întrebare gravă şi neliniştitoare. Ce putem spune este doar că trebuie să fim vigilenţi, să fim uniţi, să fim fini diplomaţi şi să avem caractere dârze, aşa cum au avut oamenii aceia legendari din generaţia care a înfăptuit marea unire, la sfârşitul unui război în care românii s-au luptat cu adevărat ca nişte viteji.

Şi pentru că a venit vorba de războiul din 1916-1918, daţi-mi voie să părăsesc sfera ideilor generale şi să fac o scurtă confesiune. Tătăl meu, sergentul Simion R. Dragomir din regimentul de infanterie 10 Putna, contingentul 1915, a făcut războiul din prima până în ultima zi. A avut norocul să scape teafăr şi, mai târziu, după ce m-am născut eu şi am început să pricep cât de cât lucrurile, am auzit de zeci, de sute de ori cronica acestui război povestită în chip fermecător de el, combatantul din regimentul citat mai sus. Înainte de a şti să citesc şi să scriu, ştiam cine au fost generaul Eremia Grigorescu, generalul Dragalina, generaul Averescu, pe unde trece linia Nămoloasa şi unde se află Oituz şi Mărăşeşti. O adevărată epopee, un lung şir de întâmplări eroice, venite toate dintr-un timp ce părea pentru mine un timp mitic, cu întâmplări sacre. Tătăl meu numea până târziu (a murit în 1984) războiul la care participase *războiul cel mare* şi nu l-am auzit niciodată plângându-se de privaţiunile (enorme) prin care trecuse şi nici de primejdiile pe care le-a întâmpinat. Socotea că merită să rişti pentru o miză aşa de mare. Miza era, desigur, România Mare. A venit, apoi, alt război, cu tragediile lui, şi au murit în el aproape un milion de soldaţi români. Acest sacrificiu, scrie Cioran, a marcat naţia noastră, i-a slăbit voinţa de a acţiona în istorie. Aşa s-ar explica inerţia, somnolenţa, resemnarea şi filozofia noastră rezumată de vorba *ce-o fi o fi*.

Nu ştiu dacă este aşa, nu ştiu dacă experienţele tragice prin care am trecut (inclusiv cele două războaie mondiale şi, apoi, al treilea război, poate cel mai dur, acela de ordin social) ne-a slăbit firea şi ne-a moleşit cugetul. Românii produc surprize şi, cum s-a dovedit de curând (în decembrie 1989), „neantul valah" explodează şi face minuni în istorie. O minune îndelung pregătită şi plătită cu jertfe de către toate categoriile societăţii româneşti a fost şi actul istoric pe care îl aniversăm azi. Literatura nu este străină, cum am încercat să dovedesc, de această mare izbândă a naţiei noastre şi printre cei care *au strigat*, la 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, unirea Transilvaniei cu ţara se aflau mulţi scriitori. Ei o *strigaseră* cu mult timp înainte, prin scrierile lor, şi o *strigaseră* încă odată în timpul războiului de întregire a neamului. Dintre sutele de dovezi ce pot fi aduse în sprjinul acestei afirmaţii, mă opresc la una singură. Este vorba de un scriitor care, de regulă, a stat departe de viaţa politică şi a trecut prin lume condus de o singură muză (a zecea), critica literară. Toată viaţa lui a luptat pentru autonomia esteticului şi l-a combătut pe N. Iorga care confunda *eticul, etnicul, culturalul* cu valoarea estetică. În 1916 acest autonomist *enragé* devine un spirit profetic, scrie în ziare articole militante, scoate o revistă, condamnă pe şovăielnici şi, ironia soartei!, printre ei se află şi profetul unităţii naţionale, Nicolae Iorga. E. Lovinescu - aţi înţeles, despre el este vorba - îl admonestează, apoi îl laudă: „În această clipă de mare încercare pentru existenţa neamului nostru, în care toate sufletele sunt încleştate într-o tragică aşteptare, în această clipă în care unii încep să şovăiască, dl Nicolae Iorga şi-a regăsit credinţa în destinele neamului românesc, luându-şi locul de factor al conştiinţei naţionale". Odată războiul încheiat şi unirea înfăptuită, criticul revine la instrumentele şi la ideile sale despre autonomia esteticului. Redeschide disputa cu N. Iorga şi cu toţi cei care atingeau într-un chip sau altul autoritatea principiului maiorescian. Lui E. Lovinescu i se părea - şi i se părea, cred, just - că literatura are nevoie, acum, de opere capitale, mai puţin de profeţi politici. Va duce o dură luptă pentru a apăra această idee. Literatura română l-a confirmat. Începe, cu adevărat, o mare epocă de creaţie. Spiritul Alba Iuliei dă roade. El poate fi tradus prin: unitate, conştiinţa identităţii, toleranţă, cultul valorilor democraţiei, respect pentru tradiţie şi, în general, penru valorile spiritului... Zece ani mai târziu, în 1928, Octavian Goga scrie în revista **Ţara noastră**... „Mulţimea ce-a alergat spre legendara cetate a dat ea însăşi mult aşteştatul examen de maturitate în faţa lumii. Orice încercare de-a pune monopol pe o pioasă manifestare, de a o declara apanajul unui partid este şi o minciună sfruntată şi o impietate brutală.

Pagina Alba Iuliei trebuie păstrată în istoria noastră neprihănită de nici o patimă vremelnică, trebuie lăsată posterităţii ca o chezăşie de care se ancorează existenţa unui neam"... Repet: aceste propoziţii sunt scrise în 1928, nu în 1993. ■

Fragment din comunicarea făcută la sesiunea solemnă a Academiei Române dedicată sărbătoririi a 75 de ani de la înfăptuirea, în 1918, a marii uniri a românilor.

LA CEAS DE PRAZNIC ÎN CETATEA ALBEI

Ninge tăcut şi fără de prihană
când trec, la ceas de praznic, prin Cetatea Albei
în care, odinioară, năvalnic intrase Viteazul Mihai
întregind sub steagu-i, doar pentru o clipă,
troiţa de suflet a neamului meu.

Ninge imaculat şi ninge grav
şi-n suflet îmi răzbat,
venind de departe prin vreme,
loviturile roţii căzând necruţător şi ritmic
peste fragedele, sfintele trupuri ale lui Horia şi Cloşca
şi peste visul de Unire al neamului meu care
mereu şi mereu miraculos se întrupa
şi ţâşnea mai aprins şi mai aprig
de sub însângerata obadă a împilării...

Ninge duios şi lin
peste Cetatea Albei şi peste Câmpul Horii...

Cu stele şi luceferi parcă ninge
peste ţărâna celor duşi demult
binecuvântându-i cu lumină lină
pe toţi vizionarii Marii Reîntregiri,
pe toţi răstigniţii neamului meu
care temelie de supremă jertfă şi-au pus
şi gândul şi trupul întru dăinuirea prin veac
al acestui mioritic plai românesc.

... Şi ninge grav şi ninge cu lumină
când trec, la ceas de taină, prin Cetatea Albei
ca sufletul meu să se-adape,
încă şi încă, mereu să se adape
din limpedele, miraculosul izvor
al dragostei de neam, al iubirii de ţară...

Petre BUCŞA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Călător spre centrul cuvântului

C. W. SCHENK – O PREZENŢĂ POETICĂ ÎN LITERATURA ROMÂNĂ (cu două studii de Gh. Bulgăr şi Emil Manu) ediţie îngrijită de Dan Tărchilă)
Ed. Doris
Bucureşti, 1993

Considerat unul din numele importante ale poeziei tinere germane (e cuprins în cea mai recentă *Antologie reprezentativă a liricii germane*, 1992), C.W. Schenk se situează, prin creaţie, la confluenţa a două culturi, fiind şi "o prezenţă poetică în literatura română", afirmaţie "garantată" de semnătura a patru importanţi critici literari: Eugen Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, Gh. Bulgăr şi Emil Manu. Volumul de versuri apărut de curând la Editura "Doris" este, pentru cititorul român, o confirmare în plus. Elegiac de factură personală, format la şcoala unor maeştri precum Blaga, Arghezi, Bacovia, Ion Barbu, Nichita Stănescu, C.W. Schenk a asimilat temeinic lecţia acestora, la care adaugă constantele propriului timbru poetic. În lirica sa reverberează numeroase motive. Cel mai frapant mi se pare a fi îngemănarea dramei autorului cu drama creaţiei, resimţită prin mijlocirea semnelor lingvistice a două limbi, neîncăpătoare însă în trăirea personală. Poetul e un căutător al himerei cuvintelor, al unei aventuri semantice scoasă la iveală şi prin mulţimea titlurilor care anunţă această febrilă odisee: *Cuvinte despicate, Duelul cuvintelor, Elegia cuvintelor mute, Toamna cuvintelor, Scrisoare nescrisă, Elixirul cuvintelor.* Exemplele ar putea continua. E vorba aici de o experienţă care nu poate fi acoperită de învelişul lingvistic şi asistăm la o coborâre în necuvânt, provocare începută astfel: "Ce-ar fi să ningă peste noi/himera cuvintelor/pe care încă nu le-am spus?" Pregătit pentru o asemenea descindere, autorul coboară în interstiţiile imaginii şi gândului, mai jos de idee, pentru a explora, din aceste orizonturi de incertitudine, o lume de sensuri, nenăscută, în care cuvintele sunt descompuse în vocale şi consonante, sunt dăruite de Dumnezeu sau de înger, "de un *El* enigmatic (care) domină această cosmogonie" (Eugen Simion). Zona de "increaţie" e foarte plastic redată. "Dar iată metalul tâmplelor goale/de literă vagă a templului mut/cum smulge firescul potcoavelor grele/de candida seacă a ploilor reci/Părerea se-ncearcă cu binele pe drumul/spre idealul unui ceva neconceput,/dar o fâşie neagră de visuri ireale/o duce pe cărarea coruptelor cuvinte./ Cum începuse fruntea s-alunece sub frunte/aşa s-a scris cuvântul în rădăcini tăcute,/aşa s-a prins nonsensul mândriei într-o lume/de ploi neadăpate în seci cuvinte moi" *(Pe stânca pierduţilor).*

Nu e vorba despre un refuz al creaţiei, ci de ceva care premerge acesteia, de geneza materialului creaţiei poetice, în cuvânt existând, înainte ca poeţii să-i încerce alchimia combinatorie, un mister la fel de mare şi mult mai greu de pătruns. Pe acesta Schenk caută a-l cuprinde şi e firesc ca, înainte de a-l denomina, să-l descrie folosind metaforele şi intuiţiile poetice ca pe un fir al Ariadnei în labirintul universurilor interioare, lipsite de formă, "Când a trecut prin mine fraza primei/cucernice liane de cuvinte/ea călărea obraznică şi rară/pe un persan covor desprins de cult./A străbătut interiorul clipei/oprindu-se în ora existenţei/drumeţului murind în praf de cer//Gândind la el, zvârlită-n inerţie,/s-a prăbuşit în paşii curgători,/căci totul ce-a văzut au fost doar urme/lăsate de-un obraznic cal dactil" *(Primul vis).* Darului de a vedea îi ia locul, peste tot, capacitatea de a visa. Irealitatea inundă cerul de cuvinte, acestea sunt mări cu aripi, silabe-ncătuşate în zale de vocale, cadenţă sanguină, în general forme ce nu pot fi cuprinse în propriile lor contururi: "Liniştea supremă între lumini şi pace/nu poate fi rostită/ci numai concepută/în geometria/turmelor de oi". C.W. Schenk trăieşte în limbaj nichitastănescian elegia cuvintelor mute: "Dar întregul ce mă ţine/între Mine şi-ntre Eu/e secretul existenţei/visurilor netrăite/dar aflate în neantul

coloritului nefast/ce mă-ngână între viaţă/şi-ntre clipa adumbrită/a blestemului de-a fi".

Întors din călătoria spre centrul cuvântului şi din sine, poetul aduce corespondenţii ideali ai unei cunoaşteri relevate asemenea farmecului trist, a durerosului de dulce, prin frumuseţea tristă a creaţiei, din care, fără a dobândi certitudinea, se naşte izbăvirea: "Ating cu ascunsul fiinţei trezite/oglinda pierdută-n zeii crucificaţi/A FI recunoaşte sunetele FIINDE/palpând senzuale comori nefireşti/prin pizma distanţei genezei de sine/Vântul se naşte prin liniştea oarbă/a stării luminii inerte de-a ŞTI/oglinda FIINDEI orbită-avidă/cuprinsă în brazdă - potcoava dintâi .//Cuvântul doarme-n durerea pietrei/neatinsă de dalta Nenăscutului mut./Digul luminii strânsă în stâncă/se scurge-n oglinda retinei-imago./M-atinge o boare cu aripi din mine/bătut sunt pe crucea treziţilor zei./Simt sunete FIINDE alături de noapte/Trecând siderale cutremure moi/pe fruntea-mi croită de monosilaba/FIINDEI fiinţe, unicul EU.//Suspină bătrânul cuvânt-moira-n stânca /simţindu-mă-n lutul copitei sub cruci./Lumina se naşte din oarba tăcere/a primului foşnet desrăstignit./Două cadenţe plutesc sugrumate/deasupra oglinzii pierdută de zei./Născând tactul clipei în veşnicul vis:/prigoana cuvintelor nu naşte în cer". *(Lumina cuvintelor).*

Poet cu totul remarcabil, meritând o atenţie mai mare decât cea acordată acum, C.W. Schenk este o prezenţă de marcă în lirica noastră.

Lucian CHIŞU

Refuzul inerţiei

Adela Popescu
ÎNTRE NOI - TIMPUL
Between us – time
Washington D.C., 1992

Apărut la Washington, în editura Moonfull Press, cu o prefaţă de Thomas C.Carlson, profesor la Universitatea de stat din Memphis, în condiţii tehnico-grafice excepţionale (copertă şi gravuri de Halley Chirot), volumul *Între noi - timpul / Between us - time* de Adela Popescu e o apariţie fără precedent în România. El cuprinde 25 de poeme în opt limbi. Versiunea originală, românească, tipărită în paralel cu cea engleză, realizată de Kiki Skagen Munshi, e urmată de alte şase versiuni: franceză, italiană, maghiară, germană, rusă şi spaniolă. De un asemenea răsfăţ n-a avut parte nici Eminescu. Versiunea franceză apare a doua oară, reproducând, împreună cu cea română, culegerea bilingvă *Entre nous, le temps - Între noi, timpul,* cu care autoarea debuta editorial, în 1975, la Paris, în editura Saint Germain-des-Près.

Nota definitorie cea mai evidentă a poemelor este o deosebit de îngrijită compoziţie: expresie - mai ales în piesele al căror sens e direct rezumat în titlu - a condensării emoţiei, a esenţializării expresiei. Cu o discreţie a confesiunii şi o sobrietate a figuraţiei rar întâlnite, poeta comunică simţământul trecerii, al schimbării, al domolirii pasionalităţii sub efectul imixtiunii insidios refrigerente a timpului, în formulări ce solemnizează tonalitatea elegiacă. Eminent exemplificativ în acest sens este chiar poemul titular: „Şi te iubesc acum când nu mai am/ cuvinte norocoase să te cheme,/ când între noi stă timpul ca un geam/ şi ne privim tăcuţi ca în portrete...// Aş vrea să răd cum râde-un diamant/ şi-aş vrea să te prefaci nepăsător,/ dar peste umăr cupe să ciocnim,/ s-aprindem întunericul, să fim// ca-ntr-un tablou celebru de Rembrandt..." Sedus, probabil, de melosul unor articulaţii ca acestea, prefaţatorul găseşte că temele poemelor „sună shakespearian", că „există mult Shakespeare" în versurile Adelei Popescu. Remarca e, fără îndoială, întemeiată şi, de altfel, creatorul lui Hamlet este recunoscut ca patron de către poeta însăşi, prin invocarea principalului său erou: „Am crezut în minunile dragostei/ cum Hamlet în fantoma tatălui-rege" *(Reflux).* Spre genialul dramaturg - spre atmosfera operei sale, mai precis - îndrumă şi sensul viziunii din unul dintre cele mai izbutite poeme ale volumului, poem ce interpretează inedit motivul existenţei ca teatru. Jucând iubirea, purtătorii ei n-au izbutit să o teatralizeze cu suficientă artă: „Dar n-am ştiut iubirea/ s-o travestim şi nici/ s-o tulburăm în vaste feerii"; drept urmare, situaţia lor e analoagă, cumva, mutadis mutandis - celei a primilor oameni, după consumarea finalului oprit, când s-au văzut faţă în faţă - goi: „Rămânem dar, de-a pururi,/ aceleaşi inimi mic i/ şi stingheriţi în haine/ prea mari pentru copii". *(Ne trebuia un teatru în fiecare zi).* O asemenea situaţie este, pe de altă parte, tocmai ceea ce poeta refuză cu obstinaţie, laitmotivul eroticelor din volum fiind tocmai neacceptarea fixării, uniformizării, stereotipizării. Pentru păstrarea adevăratei iubiri, eroina poveştii sugerate respinge iubirea convenţionalizată: „Trebuia să-mi apăr iubirea de tine,/ pentru că adevărata iubire/ era aşa cum eu o visam" *(Iluminare).*

Alături de stihurile de dragoste, volumul include poeme ceva mai lungi, în notă explicit patriotică, lucrate, şi ele, în aceeaşi manieră sobră, de impecabilă execuţie.

Dionisie MIREA

Europenism naţional

Adrian Marino
EVADĂRI ÎN LUMEA LIBERĂ
Ed. Ştiinţa, I-II
Chişinău, 1993

Adrian Marino este o personalitate de prim rang a criticii româneşti şi europene. Creatorul *criticii ideilor literare* n-a dat numai impresionante opere de erudiţie şi gândire sistemică, ci este şi autorul unei literaturi de notaţie jurnalistică, rod al peregrinărilor sale prin Europa şi dincolo de fruntariile ei, o literatură surprinzător de vie, în care patosul intelectual, incisiv şi sobru, se conjugă cu patima omului căutător de sens în viaţă. Din această categorie fac parte *!Olé España* (1974), *Carnete europene* (1976), *Prezenţe româneşti şi realităţi europene* (1978), iar acum - *Evadări în lumea liberă* (Ed. Institutul European, Iaşi, 1993). Cartea din urmă cuprinde nouă jurnale de călătorie (neturistică) în Spania, Germania, Franţa, Italia, Iugoslavia şi America. Fascinaţia acestor însemnări (fără intenţionalitate literară, după cum ne atrage atenţia autorul) nu vine din notaţiile despre cele văzute (oameni, opere de artă, mediu cultural, întâlniri cu personalităţi străine sau româneşti din exil etc.), deşi spiritul de observaţie este nuanţat şi polemic, ci din *patosul europenismului.* Majoritatea acestor călătorii sunt făcute în vremea dictaturii comuniste. De aceea le şi numeşte Adrian Marino "evadări". Însă altceva trebuie remarcat. După 1989, toată lumea vorbeşte, cu surle şi trâmbiţe, despre "intrarea în Europa". Adrian Marino nu are nevoie de o asemenea tentaţie la modă, fiindcă de câteva decenii bune el a fost un european desăvârşit, cu program precis, permiţându-şi să susţină teza, pe deplin actuală, că nu România trebuie "dusă" în Europa, ci Europa trebuie *adusă* în România. Mai mult decât atât, Adrian Marino mi se pare a fi unul dintre marii intelectuali români vindecaţi nu numai de ceea ce criticul a numit "complexul Dinicu Golescu", dar mai ales de ceea ce eu am numit "complexul lui Orfeu". Tracul Orfeu s-a văzut nevoit să "evadeze" din propria sa etnie şi să-i civilizeze nu pe ai săi, ci pe greci, dobândindu-şi gloria ca "grec". Este şi soluţia celor mai mulţi dintre exilaţii noştri contemporani (vezi cazurile ilustre ale lui Eugen Ionescu şi E.M. Cioran). De aceea, ei şi-au pus problema lepădării de românism. În prefaţă, Adrian Marino aminteşte de întrebarea pe care şi-a pus-o la Paris nu numai E.M. Cioran, înainte de 1989, ci şi un Al. Paleologu după revoluţie: "cum poţi să fii român?" Este o întrebare "absolut fără sens", răspunde polemic Adrian Marino, motivând: "M-am simţit peste tot acasă în Europa, în mod spontan şi organic. Nici o "înstrăinare". Nici un moment n-am avut sentimentul că vin dintr-o ţară de "dincolo de neguri", din "Balcani", din "Bucarest/Budapest"". (p.8)

Este cea mai bună atitudine a românilor faţă de Europa - după cum a spus-o cândva Mircea Eliade -, atitudine pe care au avut-o şi Ion Heliade Rădulescu, Hasdeu, Eminescu sau L. Blaga. O atitudine de la egal la egal, întrucât faţă de Europa nu trebuie să te simţi un "întârziat", un veşnic dator la "sincronizare". Cu Europa trebuie să te măsori, să fii mai bun decât intelectualii de la Paris sau măcar la fel de bun ca şi dânşii. Astfel, fiind european, Adrian Marino continuă să se simtă pe deplin român (sau tocmai de aceea), căci el înţelege europenismul prin abandonarea trufiei *eurocentrice* seculare. Dacă vede în Occident o superioritate indiscutabilă faţă de realităţile culturale din ţară, aceasta stă în mărturia bibliotecilor foarte bogate şi extraordinar de bine puse la punct, singurele pe care le caută, pentru care călătoreşte şi le admiră, fiindcă numai ele îi dau posibilitatea *să aducă Europa sau America în România.* Numai astfel poate el să pună o piatră de temelie la ceea ce numeşte "republica universală a literelor". Este forma cea mai bună de *naţionalism* pe care o putem concepe şi, din acest punct de vedere, cărţile-jurnal ale lui Adrian Marino sunt ale unui *mare naţionalist* (chiar dacă termenul nu-i place, după 1989), cu atât mai mult cu cât criticul refuză - în numele unui liberalism superior - orice şovinism, orice tendinţă de închidere naţională autarhică. Dovada cea mai grăitoare a celor spuse e faptul că Adrian Marino şi-a refuzat, cu încăpăţânare, destinul lui Orfeu şi n-a luat calea exilului, deşi ar fi putut-o face de zeci de ori. E aici o *mândrie* indicibilă (specific românească), ale cărei arome străbat paginile ultimei cărţi, o dorinţă secretă şi arzătoare de a muta centrul cultural al Europei la Belgrad (v. însemnările despre Iugoslavia) şi Bucureşti. Că nu s-a reuşit încă (v. şi dezastrul iugoslav), iată durerea neîmpăcată a acestui erudit cu elanuri ciclopice.

Theodor CODREANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU

Unirea şi Academia

Alocuţiune la Sesiunea ştiinţifică aniversară „România 1918-1993", Academia Română, 29 noiembrie 1993

Onorat prezidiu, doamnelor şi domnilor,

Academia Română aniversează împreună cu întreaga suflare românească 75 de ani de la împlinirea României Mari. Se ştie că Academia Română a fost ea însăşi un simbol şi un factor ale unităţii culturale şi statale a românilor[1], fapt recunoscut de toţi marii noştri înaintaşi, de marii oameni politici, din toate regiunile româneşti, care au contribuit la Marea Unire, de regii Independenţei şi Unirii, Carol I şi Ferdinand, mulţi dintre toţi aceştia devenind ei înşişi pentru meritele lor mari faţă de România, membri ai Academiei Române.

Doresc să reafirm[2] în aceste momente solemne ideea că după prima unire a ţărilor române de către Mihai Viteazul în 1600, eveniment simbol pentru toţi românii, *al doilea mare moment premergător Marii Uniri a fost naşterea Academiei Române în 1866,* care a realizat prima oară unitatea declarată de cuget şi unitatea culturală a românilor, prin cuprinderea în Academie a reprezentanţilor tuturor regiunilor româneşti. Aceştia au activat în cadrul Academiei şi în conducerea ei, cu mult înainte de Marea Unire, iar Gheorghe Bariţiu din Transilvania a fost ales preşedintele Academiei Române încă în anul 1893.

Vă rog să-mi îngăduiţi să citez cuvintele lui Nicolae Iorga la Sesiunea Academiei Române din 14 mai 1919, care după ce exprimă admiraţia sa faţă de geniul lui Mihai Eminescu, pe care îl considera o personalitate covârşitoare condusă, spunea Iorga, parcă de o putere nevăzută, afirma:

„Iar Academia noastră, întemeiată pentru restrânse scopuri, de ortografie, de dicţionar, de adunare a materialelor istorice, se preface prin aceeaşi misterioasă şi irezistibilă forţă, oricare ar fi rezistenţele individuale, într-un ogan de rostire făţişă şi energică a credinţei în necesara unitate naţională".[3]

Doamnelor şi domnilor,

Un fapt istoric fundamental este acela că România Mare a fost rezultatul unui proces în spatele căruia găsim tendinţa spiritului românesc de a obţine unitatea naţională a românilor, tendinţă manifestată timp de secole prin mari cărturari, prin faptele de zi cu zi ale românilor, ca şi prin luptele armate pe care ei le-au purtat, *România Mare nu a fost o creaţie artificială* a tratatului de pace încheiat după primul război mondial şi nu se poate vorbi de sechelele acestui tratat, atunci când se fac referiri la România. *România Mare s-a creat în primul rând prin forţele istorice interne de atracţie între români,* cum atestă toate documentele istorice, *creaţie urmată de o firească recunoaştere internaţională.*

La sesiunea Academiei Române din 14 mai 1919, Dimitrie Onciul, care în anul următor avea să fie ales Preşedinte al Academiei, într-o cuprinzătoare comunicare despre „Fazele dezvoltării istorice a poporului şi Statului român de la origine până în zilele noastre" evident, anul 1919, n. ns. MD), afirma; „Şi dacă privim minunata ordine în succesiunea seriilor în care s-a desfăşurat istoria poporului românesc, de la începutul său până la încoronarea de astăzi a luptelor sale pentru viaţă, civilizaţiune şi progres, ar părea că, la plinirea secolelor, generaţiunea noastră era predestinată, cu necesitate istorică, să vadă această încoronare a luptelor şi a aspiraţiunilor generaţiunilor trecute".[4]

Iar Nicolae Iorga, în aceeaşi sesiune, mai spunea:

„Nenaturale au fost numai hotarele pe cari le-au tras, niciodată cu sabia, în luptă, ci prin încete infiltrări viclene, ca în Ardeal şi Banat, ori prin intrigi la masa verde a diplomaţiei, pe suferitoarea hârtie, ca în Bucovina, Basarabia, râvnitorii de pământuri străine şi de robi. Ele n'au intrat niciodată în conştiinţa poporului, căci Ardelenii şi Bănăţenii au venit aici şi mai departe, de-a lungul veacurilor, ca în ţară, Bucovina a fost privită numai ca un Cordun, după cordonul sanitar în dosul căruia s'a făcut actul de corupţie şi de brigandaj, iar Basarabenii, cari n'au vrut să ştie de firma scrisă în slove ruseşti sub icoana păsării hrăpăreţe, nu s'au crezut vreodată altfel de Moldoveni decât ceilalţi."[5]

Şi apoi remarca:

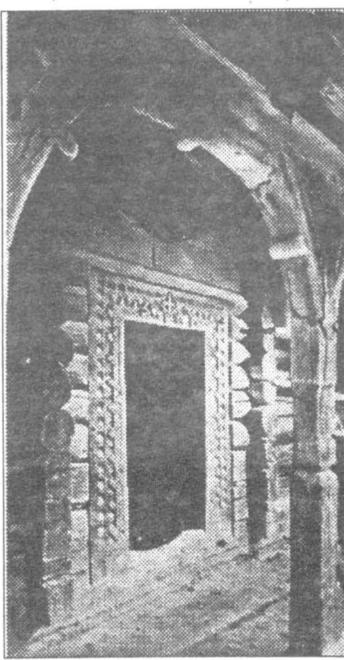
„Dar, de câte ori s'a întreprins o acţiune mai vastă în ordinea politică şi tot aşa şi în ordinea culturală, ea a dus în chip firesc la unitatea primitivă, la unitatea necesară, la unitatea inevitabilă. "[6]

Academia Română şi-a propus imediat după Revoluţia Română din 1989 scrierea unei istorii obiective a poporului român[7], iar analizele din ultimii ani ale istoricilor noştri dovedesc direcţia realizării acestui obiectiv. Astfel, suntem de acord cu concluzia la care a ajuns un grup de istorici români de la Academia Română şi Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi şi anume: „pentru români unitatea reprezenta singura şansă de a-şi menţine existenţa şi de a-şi asigura viitorul".[8]

Într-adevăr, nu am avut şi nu avem altă cale decât aceea a unităţii. Academia Română a depus în ultimii ani eforturi pentru a deveni o instituţie a consensului naţional, pentru a influenţa unirea românilor în problemele mari ale fiinţei naţionale şi ale poporului român. Transformările produse în Academia Română în ultimii patru ani au urmărit şi aceste obiective, la care adăugăm şi pe acelea ale susţinerii valorilor democraţiei şi ale demnităţii persoanei umane.

Onorat auditoriu,

În şedinţa Academiei Române din 11 mai 1929 în prezenţa lui Iuliu Maniu, prim-ministru şi membru de onoare al Academiei, Miron Cristea, Patriarhul României, membru de onoare al Academiei, Traian Bratu, Preşedintele Senatului, St. Ciceo Pop, Preşedintele Adunării Deputaţilor, a I.P.S.S. Mitropolitul Gurie al Basarabiei, a lui Emil Racoviţă, preşedintele Academiei Române, ca şi a multor altor înalte personalităţi, s-au rostit cuvântări de care membri ai Academiei din marile regiuni istorice ale ţării. În numele „vechiului regat" a vorbit I.Al. Brătescu-Voineşti, al Basarabiei, Ştefan Ciobanu, care avertiza asupra năzuinţelor Rusiei de a domina în peninsula balcanică, având nevoie de Basarabia ca de o punte în calea tendinţelor ei imperialiste şi având nevoie de desnaţionalizarea Basarabiei, transformând-o într-un câmp de experienţă pentru exterminarea unui neam, apoi, în numele Bucovinei, I. Nistor, amintind şi el de soarta acestei regiuni de a fi fost târguită prin corupţie în 1775, ca şi mai târziu, între imperiile care ne înconjurau, cedată nelegitim din moment ce nu s-a ţinut seama de voinţa populaţiei ei: deşi fericit atunci, viaţa lui avea să fie întunecată de un nou act nelegitim, pactul Ribbentrop-Molotov pe care avea să-l trăiască în 1940. Iar din partea Transilvaniei a vorbit Sextil Puşcariu, marele filolog şi lingvist, care declara în cuvântul său la acea sesiune memorabilă a Academiei Române:

„Din cele mai vechi timpuri, colaborarea între Românii de dincoace şi dincolo de munţi a dat cele mai minunate roade. Însuşi începutul de a răspândi carte românească prin tipar s-a făcut de Braşoveni, însă cu concursul diaconului adus din Târgovişte, care, apropiind de graiul muntean dialectul moldovean şi cel ardelean din primele traduceri, a pus baza limbii noastre literare, înţeleasă de toţi şi devenită astfel simbolul unităţii noastre naţionale.

Când Gheorghe Lazăr a descălecat la Bucureşti, el aducea cu sine de acasă calităţi ce aveau să-i uşureze izbânda apostolatului său; dar izbânda aceasta n–ar fi fost posibilă fără de Bălăceşti şi de Goleşti. Pentru ca întâia şcoală înaltă românească să ia fiinţă, a trebuit spiritul de organizator şi entuziasmul fanatic al dascălului care aprinde văpaia sfântă în sufletul elevului, acea îndârjire de fiecare clipă care culege puteri nouă din decepţii; dar a trebuit şi inima plină de patriotism luminat şi generos a acelor boieri munteni, nobili reprezentanţi ai unei rase nobile.

Şi când, după o sută de ani, tineri şi entuziaşti învăţaţi descălecară din Ţara veche ca să ajute la întemeierea întâiei şcoli înalte româneşti din Transilvania, plătind astfel din belşug o veche poliţă, tânăra universitate care în zece ani a depus o atât de frumoasă activitate, e fructul unei fecunde colaborări cu elemente localnice.

Şi însăşi Academia noastră nu este ea oare instituţia ce de şaizeci de ani încoace culege roadele îmbelşugate şi sănătoase pe care le dă o asemenea colaborare?

În sala în care ne găsim adunaţi azi, Eliade Rădulescu întindea mâna lui Gheorghe Bariţiu, celui ce reproducea cu atâta plăcere în Foaia pentru minte" articolele <<Curierului>>: aici Ion Micu Moldovanu, aducând cu sine toată atmosfera curată şi patriarhală a satului de pe Târnave, asculta vorba învăpăiată a elegantului Alexandru Odobescu; aici folcloristul Marienescu se oprea sfios în faţa fermecătorului Alecsandri, aici, în sfârşit, domnea spiritul lui Titu Maiorescu, acest reprezentant eminent al amestecului fericit între caracterul de oţel pe care au ştiut părinţii săi ardeleni să i-l insufle şi între calităţile sale excepţionale intelectuale dezvoltate prin contactul cu cultura şi sufletul românesc din ţara veche."[9]

Asemenea declaraţii, sub cupola Academiei Române, în anii 1919 şi 1929, redau impresiile cele mai vii ale autorilor lor deoarece sunt cele mai apropiate de actul Marii Uniri, ele constituind pentru noi fapte istorice ale intelectualităţii româneşti şi repere sigure pentru atitudinea şi declaraţiile noastre de astăzi.

Doamnelor şi domnilor,

Ne doare încă Basarabia, ne doare încă Bucovina, mai este durere în Basarabia şi Bucovina. Sunt mulţi români în jurul României formând grupuri etnice masive. Cei mai mulţi dintre ei nu şi-au uitat limba, obiceiurile şi credinţa. Noi am fost obligaţi să-i lăsăm fără noi o destul de lungă perioadă de timp. Acum ne regăsim deoarece le suntem necesari pentru a se îmbogăţi cu întreaga cultură română şi ei ne sunt necesari, fiind fraţii noştri. Ca grupuri etnice într-o lume în care etniile îşi câştigă respectul şi drepturile cuvenite, ei pot fi factori de prietenie între noi şi popoarele în mijlocul cărora trăiesc, ca cetăţeni devotaţi ai acelor ţări. În acelaşi mod privim şi etniile din România şi se ştie că Academia Română a organizat încă din anul 1990 studii asupra relaţiilor interetnice în vederea stabilirii unui dialog cultural plin de promisiuni pentru o convieţuire în lumina principiilor civilizaţiei.

Este uimitor însă faptul că în cel de-al doilea stat românesc, Republica Moldova, românilor nu li se recunoaşte dreptul sfânt şi canonic de a avea mitropolia Basarabiei, dintotdeauna a Bisericii Ortodoxe Române, aşa cum au şi alte etnii. Cine poate lua o asemenea hotărâre antiromânească?

Cine se poate opune legăturilor culturale dintre români şi români, deoarece o asemenea opoziţie o cunoaştem, o simţim şi o trăim, deşi este zadarnică într-o Europă care se pregăteşte să fie un ansamblu unit. Academia Română transmite gratuit peste 1200 exemplare din revista *Academica* în Republica Moldova şi Bucovina de Nord, urmând ca în viitor să fie transmisă şi în mediile intelectuale din zonele locuite de români din jurul României. Sperăm ca această revistă, şi nu numai ea, să ajungă în mâinile celor care doresc să cunoască aspecte ale vieţii culturale şi ştiinţifice româneşti, prin intermediul celui mai înalt for de ştiinţă şi cultură al românilor, care este Academia Română.

Într-o civilizaţie socioumană, forţa, constrângerea nu-şi au locul, din contră, generozitatea celor mari faţă de cei mai puţin mari, nu poate fi decât benefică tuturor şi să conducă cu adevărat la prietenii, nu declarate, ci temeinice, astfel cum ar trebui să fie între toate popoarele lumii. Din nefericire, lumea nu este, totuşi, cu adevărat o civilizaţie.

Dar noi bănuim că existenţa cunoaşte în univers manifestarea unor legităţi tendenţiale şi cred că acestea au un caracter semantic în profunzimea lor, iar asemenea legităţi pot conduce omenirea spre bine. Din acest bine general face parte şi binele românilor, căruia Academia Română, renăscută, i se va dedica întotdeauna.

1. M. Drăgănescu, *Academia Română şi Marea Unire,* comunicare la Sesiunea ştiinţifică „Marea Unire de la 1 decembrie 1918", Ministerul Afacerilor Externe, Sala „Grigore Gafencu", 25 noiembrie 1993.
2. M. Drăgănescu, *Mihai Viteazul în conştiinţa epocii sale,* Academica, Anul III, septembrie 1993, p.1 şi 3.
3. Analele Academiei Române, Seria II, Tomul XXXIX, 1916-1919, partea administrativă şi dezbaterile, 1921, p.237.
4. Analele Academiei Române, 1916-1919, p.222.
5. Idem, p.233.
6. Idem, p.234.
7. M.Drăgănescu, *Pentru scrierea unei istorii obiective a poporului român,* Academia Română, Memoriile Secţiei de ştiinţe istorice, Seria IV, Tomul XV, 1990, p. 131-132.
8. Gh. Platon, V.Russu, Gh.Iacob, V.Cristian, I.Agrigoroaiei, *Cum s-a înfăptuit România modernă,* Iaşi, Ed.Universităţii „Al.I.Cuza", 1993, p.174.
9. Academia Română, Anale, Tomul XLIX, Şedinţe din 1928-1929, Bucureşti, 1929, p.100-101.

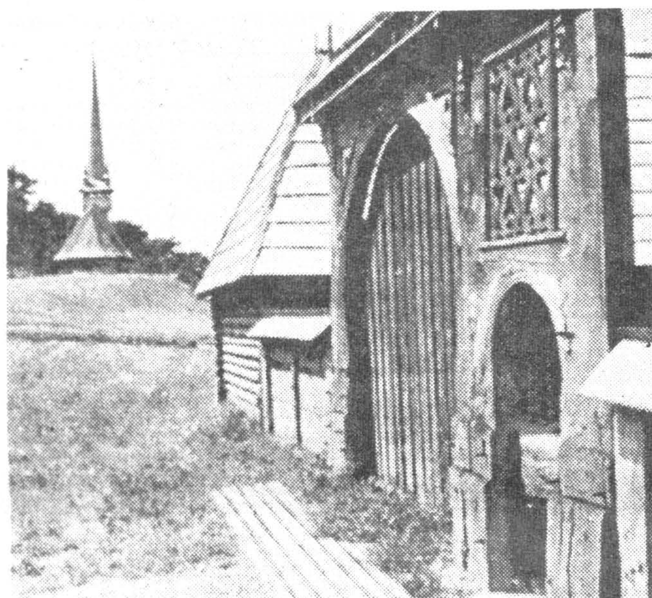
https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Trei dinţi din faţă“

Marin Sorescu
Trei dinţi din faţă
Editura Creuzet, 1993

Trei dinţi din faţă experimentează întoarcerea ideilor despre viaţă şi creaţie pe toate feţele, într-o epică densă, sclipind de luciditate şi paradox. Antrenante şi antrenate în vârtejuri digresive, destinele personajelor acreditează metafora vieţii ca noian de ape. Potop, ape primordiale sau pur şi simplu Ocean, apa, mai ales de provenienţă mitologică, e laitmotivul existenţei de artist.

Trioul juvenil – Val, Tudor, Andrei, muşchetarii epocii proletcultiste – impune un portret de grup al artistului în tinereţe, care se desface apoi în detalii. Faţa acelui timp a rămas fără mulţi dintre frumoşii ei dinţi frontali. Intelectualii primesc un pumn mai mult sau mai puţin mortal, ca Tudor, ziarist închis pentru un articol şi lovit simbolic peste gură, ca Val, apărând postmortem cu semnul vătămării printre statuile naturale din „sânul naturii“ sale de artist ratat, sau ca Miţache, înnebunit de nebunia lumii aceleia. Pe Val, din care ar fi putut ieşi un sculptor genial, nu-l răpune totuşi societatea, ci excelenţa în toate – viaţă, talent, inteligenţă şi alte daruri. Nu suportă proba iubirii, care se ştie cum le potenţează şi pe care artistul trebuie totuşi - s-o depăşească. Femeia – Olga – e disputată de soţ şi de îndrăgostitul Val, la locul din vechime consacrat şi în prezent degradat: bodega Fântânica. Dacă Val se-neacă în larg, Adrian, nevizitat de muze, ancorează în domesticitatea creaţiei, contabilizate arhivistic de soţia „secretară“, în timp ce Tudor descoperă în cei trei ani de „canal“, insula salvatoare, la propriu – un plaur –, teren incert dar tonifiant, care îl învaţă robinsonada, aşa încât, întors, el îşi află locul – o cameră minusculă în care parcurge vârstele culturii. Printr-un semnificativ fals de identitate (un pseudonim care păcăleşte cenzura), Tudor devine *autor* „în contumacie“; articolul incriminat (despre un profesor împuns de un viţel pe plaiul patriei), publicat în chip de ficţiune îi aduce o promiţătoare notorietate. Olga, eternul feminin, cu păr până la pământ, e salvată de la moarte de chiar acest păr, care se încurcă în lemnăria podului de pe care se aruncase în apă spre a menţine imaginea ei perfectă în ochii lui Val. Splendida coamă o *readuce pe pământ;* nu fără sens iubitul „plantase“ câteva fire din ea într-un vas. După experienţa prozaică a căderii în braţele unui don juan inocent şi cinic, Olga devine din *ibis, cocor,* rămânând totuşi unul „de la Nil“. Fiecare tânăr trece prin botezul morţii. Tudor o va experimenta întâi într-un butoi, apoi lângă nebunul său prieten, Miţache, pe care-l lasă să-l strângă de gât, şi de care îl scapă o zee–mumă, de vreme ce gazda alarmată apare goală, cu un pahar de lapte întăritor. Ziaristul s-ar fi sinucis *ca să-şi ia de-o grijă.* Adrian nu va şiroi de apă ca Tudor lângă butoi şi ca Olga lângă lac, ci de pământ, tânărul fiind vârât în infernul turnat accidental peste el de un excavator; un infern instantaneu, la suprafaţă, care-i produce mari dureri la coloană, dar i-o lasă întreagă, aşa cum se poate constata din frăţia de cruce antitotalitară cu Tudor (Frăţilă).

Val şi Miţache, extremele întrupării harului creator, rătăcesc prin oraş, un labirint euforic şi tragic, împinşi, unul de nebunia sacră a iubirii, celălalt de nebunia clinică a suspiciunii şi sfârşesc înecaţi în ape proporţionale cu eşecul lor: râu pe lângă Bucureşti - Miţache, locul de vărsare a Dunării în mare, pe unde s-ar fi putut pătrunde în oceanul planetar – Val. Metaforele apei şi Metafora abundă, fără să înece epica. „Potopul de-o şchioapă“ care-l paşte pe orice muritor se evită cu *„apa vie“* a curajului de-a o lua de la capăt, acele două picături matinale din sticla umplută la robinet, care-l trezesc pe Tudor pentru aventura fiecărei nopţi de studiu şi „zbor“ şi-i dau întăritorul sentiment al tinereţii veşnice. El, eternul martor, creatorul-*sugativă* nespectaculos, e de fapt singurul învingător, fiindcă ştie că supravieţuitorul *Iliadei* este păstrat pentru *Odiseea.* Val moare fugind de sine, Tudor învie cu apă de la robinet, fugind către sine, cât poate de repede, pentru a răscumpăra vremea detenţiei. Casa cu multe sertare în care locuise cu ceilalţi doi devine o cameră-chilie cât universul de largă, încăpere pentru o singură persoană care şi-a găsit identitatea. Romanul se încheie frumos, cu o *cafea*; înaltele talazuri se potolesc în clocotul tandru al ibricului turcesc, în infinitul mic al actului obişnuit: „(...) puse tava cu nisip adus de acolo de unde Dunărea se varsă în mare şi în curând ibricul turcesc începu să clocotească. Mirosea frumos a caimac, a scoici sfărâmate şi nisip încins...“

Glisând între sublim, grotesc, liric, obiectiv şi ludic, proza lui Marin Sorescu e lucrată solid şi fantezist; buclele speculative şi flash-backurile nu au din fericire rolul ornamental de *încurcă-cititor* din compoziţiile sofisticate. Comentariul explodează eseistic în trombe ameţitoare, dar creasta lor e realitatea „banală“. Autorul e adeptul vechi şi radical al ştergerii frontierelor teoretico-literare. Mişcarea continuă şi fără prejudecăţi între trăire şi cultură face respirabil aerul prevestitor de potop cotidian al vieţii dintotdeauna.

Anecdotica de amănunt e plină de atâta observaţie exactă şi ironică, încât orice mostră din acest plancton care animă romanul ar putea figura într-o antologie de umor. A se vedea, de pildă, cele cincisprezece familii locuitoare într-un imobil, arătând pe dinafară altfel decât pe dinăuntru, cutie cu surprize groteşti ale societăţii, din care speranţa îşi scoate viguros capul când trece „comisia care dă case“. Pe acest „transoceanic“ copiii se nasc numai pentru o cameră în plus. (*Arcă* e doar satul, în care mai zboară porumbei, deşi nu pot vesti nimic; sunt tăiaţi şi mâncaţi). Pretextul anecdotic atrage firesc substanţa gravă. Olga vede un muzeu de numismatică. (Ironia lui Marin Sorescu se mobilizează cu voluptate în glacialitatea muzeistică; în Mexic el poftea să deosebească o piesă olmecă de una toltecă.) Vizitatoarea amestecă feminin trecutul cu prezentul amoros dilematic, ajungând să mediteze la binecunoscuta „iepurare“ a patrimoniului. Soţul director şi iubitul artist se vor fi înfruntat într-un turnir ideologic de decenii, pentru că: „Cel care ar fi mângâiat un vas chinezesc din dinastia Tang, înainte de a-l fi trecut la rubrica Diverse, cu specificarea 300 de oale şi 80 de scrumiere de diferite mărimi, ar fi părut suspect în ochii celorlalţi. Ar fi însemnat că nu s-a dezbărat suficient“.

Poemul de gestă Şandru-Val are sarcasmul zglobiu de tragedie contemporană care se va face recunoscut în *Balanţa* lui Ion Băieşu. Tema destinului, axă a romanului, răsună clar când Olga vizitează o ghicitoare din spatele stadionului „Dinamo“, preţul cunoaşterii - 7 lei, e discreditant pentru oracol. Val parodiază promt ipoteza tragică, dar aceasta se confirmă, nu fără fior metafizic. Tulburător este şi - să zicem - „Cântul“lui Burculeţ, care „cântă“soarta unui profesor din stirpea „risipitorilor“, trăind „cinstit o colitură “, intrat „până la genunchi în problemele satului, pe care le consideră ale lui, personale“, care merge 15 km pe jos la „balul intelectualilor“ organizat în holul unui dispensar; un torero al teoriei, împuns de un viţel, în corrida colectivizării. Testamentul profesorului, care îşi vede maţele vărsate, precum Toma Alimoş, constă în amânarea explicării acelei neprevăzute întâmplări care e moartea sa pentru ora de „dirigenţie“. Atitudinea dascălului în faţa morţii e politicoasă: „nu e nimic“. Un lirism „fabulos“atinge culmi în această apoteoză a anonimatului, pe fondul campaniei de lămurire şi strângere a seminţelor de salcâm pentru fixarea pământului. În loc de bocet, Burculeţ are parte de optimismul demografic al unui medic; răpit de elanul argumentării, doctorul miluieşte o *mamă* brună venită să cerşească. Un „Cântec“al sorţii e şi poezia cu acest titlu, singura operă publicată a smintitului Miţache, care apare în locul unui articol de fond migălit ideologic până la anulare.

„Cerul de gândurile noastre bate jocurile“ de vreme ce rivalul comun, al soţului şi al iubitului, un anume amant universal, Constantiniu, e lovit cu cuţitul nu de Val, ci de grăsanul director analfabet - soţul. Tot el are să-l calce cu maşina pe don juan, ajungând, din acest motiv, coleg de „plaur“cu deţinutul politic Tudor. O Ruxandră Cocean, prietena artiştilor, specializată în snobismul ştrengăresc şi cinic, va face o căsătorie model cu ştabul lepădat de Olga. Val, exmatriculat de la Arte Plastice fiindcă pictase o prinţesă-lăptăreasă, responsabil cu ideile la o secţie de jucării, corespondent în „babiloniană“cu iubita etc., are una din acele biografii involuntar romantice ale Estului. Nimeni nu va afla de ce ratează totul.

Romanul nu e totuşi un document al neuitatei epoci (pe care fără s-o ignore deloc, n-o tratează ca pe o obsesie), după cum nu poate fi nici zbor de dulce pasăre a tinereţii pe ceruri staliniste.

P l ă c e r e a „lecturii“cotidianului cu bătaie lungă, până la stele şi până în iad, stepul paradoxurilor în care se strâng reflecţiile, o vioiciune stenică menţin proaspătă şi actuală această carte după şaisprezece ani de la apariţie.

Oricâtă observaţie ar conţine şi oricâte tuşe polemice ar aplica în rama esteticii genului, *Trei dinţi din faţă* e în primul rând un roman *de stil* - stil Marin Sorescu.

În căutarea optimismului pierdut e bine să-i citim pe cei cărora *li s-a dat.*

Doina BĂGHINA

AVE
(variantă)

Momentele de fericire
Sunt ele însele scripturi
Când milioane de guri
Le duc prin timp în nemurire

Dar Ave bunilor auguri
Şi-acelor oşti din cimitire
Care-au murit visând unire
De-a lungul secolilor duri.

Părinţi de patrie şi gând
Aveţi un chip marmorean
Şi în al Timpului ocean
Ce-aţi făurit rămâne sfânt
Oricât s-ar cerne an de an
Praful stelar peste pământ.

GHEORGHE PITUŢ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DOUĂ DEBUTURI

Capricorni

CAPRICORNI

Cad pe pământ din cerul cel moral
Şi se înfig în lumea infernală.
În ochii lor e-un Dumnezeu real
Ce merge, hotărât şi drept, la şcoală.

Sub pleoapa lor amiaza e în zi
Iar miezul nopţii este doar în noapte.
Ei niciodată nu rămân copii
Şi totdeauna ştiu cum să se poarte.

Ei umblă-ncet şi-n faţă ne privesc,
Ei sunt pământul, lacătul şi sarea,
Când lumea-ntreagă rade, ei zâmbesc
Iar când sunt supăraţi, îngroapă marea.

Ei duc în spate zarea şi lumina,
Dar nu gustă nimic din ce-i mai bun,
În clipa lor, reală-i doar albina,
Poeţii sunt baloane de săpun.

Stau cocoţaţi în arborele vieţii,
Nimic în lumea lor nu-i dibuit,
Iar noi privim cum poala dimineţii
Tot ninge capricorni la nesfârşit.

OCHIUL CEL ASPRU

Din cripte mari de aur s-a născut
iubirea mea, nedreaptă după lege
şi nimeni n-a venit să mă dezlege
de păsările ce-au murit demult.

Şi niciodată n-ai să mă ridici
la ochii tăi, la mâna ta, la buze
dar n-o să vină nimeni să te-acuze
că mâna-i rece sau că ochii-s mici.

Cu fiinţa ta ce-acoperă tot cerul
şi-mi interzice dreptul la o stea
aş face-o zi contur pe fruntea mea
să te înveţe unde-i adevărul.

De ce te urmăreşte visul meu?
de ce pe tine, tu, oraş de piatră?
când buza mea rotundă e „mereu"
iar ochiul tău cel aspru „niciodată"?

Iubirea mea, tu, grea cât un pământ
de te-aş purta pe umăr ar fi bine,
dar nu mă laşi s-ajung până la tine
de parc-ai fi jurat pe ceva sfânt!

Grăbeşte-te s-o prinzi, ilustre sfinx!
În cimitir e linişte şi plouă.
Deja o ţin cu mâinile-amândouă
Iar cerul de deasupra s-a aprins!

Sufletul tău, cel alb, pe tâmple reci
întoarce-l către cine stă la poartă
sub bolţi de piatră e o fată moartă
şi tu poţi s-o învii, dacă încerci.

Mă doare să te chem de-atâtea ori
îmi zboară arcul ochiului spre tine
dar nu eşti demn de caii din coline
şi-am să te-ngrop în cimitir, în zori.

CARPEN

Sunt un carpen pe-o coastă de deal.
Trupul meu, răsucit, răsucit
Ramul meu e coamă de cal
Frunza mea e un soare-aburit.

Sunt un carpen atât de ciudat
Încât seara, când văd de pe deal
Cum urcă lumina din sat
Mă prefac într-o coamă de cal.

Sunt un carpen cu visuri nebune
Mă pândesc ucigaşi de metal
Dar în loc să mă duc de pe lume
Zburd prin vânt ca o coamă de cal.

Sunt un carpen înfipt într-un deal
Dar degeaba mai vii să mă tai
Eu sunt acum coama de cal
Eu sunt acum coame de cai.

DESPĂRŢIRE

Trădarea, ca o aripă de monstru,
Precede fuga-n valuri lungi şi reci.
Te rupe infinit de ce-i al nostru,
Rămân a mea, cu ochii minţii seci.

Să nu te văd prin holuri de iubire...
Să nu alergi la mine-ngenunchind...
Să nu exist, iar tu să nu fii mire
Acolo unde ulmii se aprind...

Te-acuză tribunale de motive
Eu mă izbesc cu spatele de zid
Celulele îmi plâng de sedative
În corpul dat, albastru şi torid.

Cu moartea curg încet la cap de masă
Şi-nlocuiesc explozia de cai
Cu ceaiul obosit şi fiert de-acasă
Cu cartea şi cu stinsul evantai...

Te văd fugind şi izbucnesc hiene!
Întorc privirea, fiarele mocnesc...
Mă zbat între ispite şi migrene
Continuând la fel să te iubesc!

Roxana ICHIM

În cârciuma lumii

ÎN FIECARE AN

S-au furat cuiele necesare
şi lemnul de cruce e scump,
„Anul acesta lipseşte Iuda" spuse Iisus
prea sigur de el,
căci Iuda doar întârziase
schimbând arginţii
la cursul oficial.

ÎN CÂRCIUMA LUMII

Orchestra cântă,
cei care încă nu s-au îmbătat
sunt scoşi afară din sală
ca nu cumva să-i deranjeze
pe ceilalţi,
care nu mai pot deosebi
ce anume cântă orchestra
în cârciuma lumii,
unde paharul gol
e un act de indisciplină.

DE CEALALTĂ PARTE A GEAMULUI

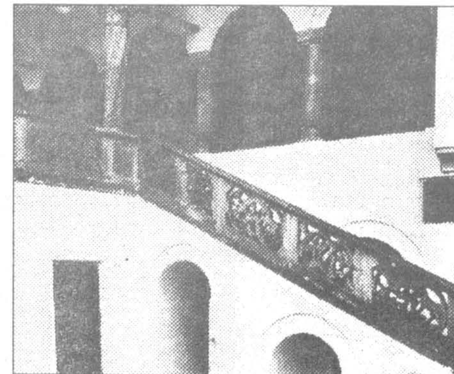
Fetiţă cu chibrite
aprinde cumva lumina bolnavă,
ia o lampă de gaz
sau ceva mai modern
şi caută un scriitor
fără succes.

HAMLET DE TRANZIŢIE

Lipseşte craniul, lipseşte discursul,
regizorul vrea să fi o comedie
pentru că aşa îi place publicului
şi, oricum, Shakespeare ăsta e anacronic,
cum o fi făcut el carieră
e greu de spus
Dar Hamlet
s-a adaptat repede
la noua situaţie,
hotărând
să iasă la pensie
şi să-şi scrie memoriile
de actor prost plătit.

ACESTE VERSURI NU AU NEVOIE DE UN TITLU

Am auzit o glumă sinistră,
cum că planeta va muri prin avort,
e-nseamnă aceasta eu n-am înţeles
fiind ocupat să îngrop
o poveste a unui copil din copii.
Şi ca să nu mai pot
vreodată fugi,
daţi-mi, vă rog, înc-o sapă,
căci pământ,
pământ ar mai fi.

ÎN DRUM

„Dincolo de muntele ăsta
nu mai există nimic"
i-a spus unul dintre profeţi
primul călător ce s-a-ntâmplat
să treacă pe-acolo.
Însă acesta nu l-a crezut
şi s-a dus să vâneze dinozauri.

Liviu VOINEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

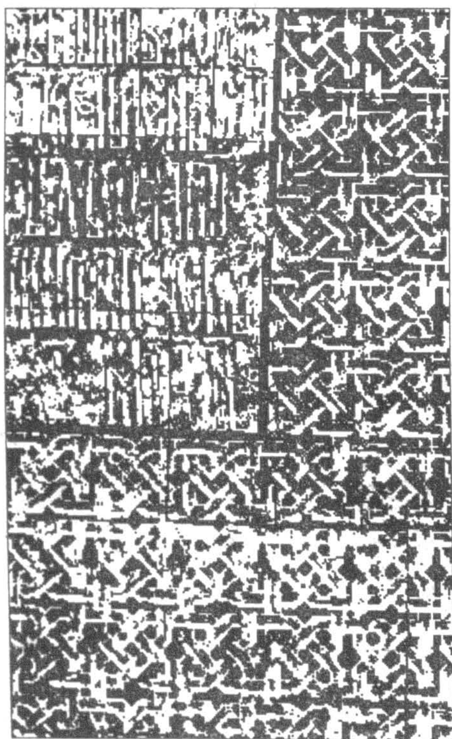
Titus POPOVICI

„Inteeernaționaalaa prin noi s-o făurim!"

(Din romanul *„CAP sau PAJURĂ"*)

Ninel Aurăreanu, în fruntea convoiului de dubițe albastre, opri în fața unui gard de fier forjat pe strada Vâscului nr.15 unde locuia tovarăşa Muşatinescu Rojica, şefa sectorului „relații cu partidele frățești", de pe lângă C.C. al partidului aflat la putere. De la ea trebuia să ridice, conform sarcinii primite din partea *Organelor*, un salonaş în stil rococo, ieşit prin anii 1895 din mâna meşterului Würtz, *Würtz & Sohn*, Wien, *Prinz-Eugenstrasse 6*.

Tovarăşa Muşatinescu, o femeie uşor cocoşată, între două vârste, purta părul vopsit într-o nuanță discretă de violet şi era cea mai bine îmbrăcată femeie din Capitală, numai „din pachet" şi numai cu lucruri purtând eticheta unor firme celebre din putredul Occident. Deşi era originară din Transilvania, de la Oradea, vorbea cu un puternic accent

rusesc, folosind expresii culese cu grijă din ziarul „Moldova Socialistă", tipărit cu litere chirilice la Kişiniov, capitala R.S.S.Moldoveneşti, ca de pildă: „zavodul în numele lui Dobrogeanu-Gherea", „să întărim mreaja luminării de partid" sau „Slava tovarişciului Stalin, vojdiul luptei mirnice:" Tovarăşilor francezi le vorbea cu accent german, ungurilor cu inflexiuni portugheze, iar olandejilor în idiş, ceea ce producea în cercurile conducătoare ale partidului, mai puțin poliglote, o impresie covârşitoare şi convingerea că tovarăşa Muşatinescu Rojica este de neînlocuit în relațiile internaționale.

Ninel Aurăreanu, responsabilul marii Consignații de pe Edgar Quinet, o cunoştea; îi procura taioare cu eticheta „Coco Chanel", pantofi „Bally" şi rufărie intimă de la „Lanvin" din pachetele care începuseră să sosească de peste granița de Vest şi îmbrăcau pe fiicele şi soțiile noii clase conducătoare şi, mai cu gust, pe amantele vameşilor. Veni să-i deschidă o subretă blondă. Se spunea că tovarăşa ar întreține cu ea relații lesbiene, dar nu era adevărat: Rojica avea un succes turbat la bărbați; se pare că femeile „însemnate", şchioape sau cocoşate, au o ardoare titanică şi cunosc tehnici capabile să scoale omul din morți.

– E cu un tovarăş bulgar, spuse subreta, care învățase manierele alese, şi tot ce mai trebuia pe lângă ele, la şcoala de securitate de la Băneasa. „Fac ca tigri", adăugă ea şi râse cu buze pline. „Păi, ce altceva ne rămâne decât să-i imităm", zise Ninel şi-i luă delicat sânul în palmă, ca într-o cupă. „Îmi pare regret, dar sunt *pe roşu*"... Aşa că stătură de vorbă, la o cafea, până când se auzi sunetul rotund al unui gong chinezesc şi Lucy fugi pe tocuri înalte să-l conducă pe tovarăşul bulgar, un mărunțel negricios, mirosind a usturoi şi a parfum sovietic „Krassnaia Şapocika", care se tot ploconea, bâiguind *„spasibă, mnogă spasibă..."*

– !Hasta luego, camarada! ridică pumnul stâng tovarăşa Muşatinescu şi, dându-l îndată uitării, se întoarse spre Ninel, dezvelindu-i dinții albi şi atât de frumoşi încât păreau falşi. „Ninel! Ninel Goldman! Ce mi-ai adus?"

– Mă tem că am venit să-ți iau, răspunse Ninel. Ce bine arăți! Ce elegantă eşti!

– O, ieşti gălant! Nieşte țoali viechi de-ale babuşcăi mieli... Le-am gasit într-un pod, într-o lada vechie-vechie...

Mirosea discret a „Shalimar" şi-şi dăduse cu fond de ten „Max Factor" peste fața spuzită, la aproape cincizeci de ani, de acnee juvenilă. Unul din fixurile ei era să declare, cu un accent dramatic, că rochiile, pălăriile, blănurile, pantofii şi bluzele de mătase le găsea prin poduri, prin pivnițe, erau nişte sărmane vechituri lăsate de vreo mătuşă săracă, iar cei ce-o contraziceau, scoşi din fire de tonul ei plângăreț de strângătoare de zdrențe, aveau foarte curând ocazia să se căiască.

– Biei cieva? Mi-a adus un tavariş ilegalist işpaniol nişte „Añis del Mono"

– Aşi prefera „Moskovskaia"...

– Da, da *pravilno,* mai binie... Lukiana Grigorievna, ti rog sirveşte... Am fost aşa ocupată zililie aistea, n-am putut să triec sî văd ci ți-a mai sosit... Nici nu-ți dai siama câti prablieme rădică tavarişcii străini! Barbați, ci poți sî li-e faci? Nicisități fiziologice... doar n-o să-i lăsăm să cadă, la noi în țară, în asta... cum îi zăci? Onanizmuş... Fieti aviem, cuminți, disciplinati... Da când colo ci sî vezi? Tavariş Gomez din Montevideo nu vrea sî-şi satisfacî numai o nicesitati! Nu! El vria ca fată sî poarti *ciulki* negri, jartela roşie şi sî scoată pi rochia în ritm de „La Cumparsita"! Tavariş Djonson din Manchester nu poati, daca nu primieşte mai întâi bataia. Poftim, fa rost di cravaşa, di nagaika... Baston di cauciuc nu stimulează la iel, aducie aminti di poliția ripresiva... Tavariş Stepan Maximâci... lui nu triebă femei, numa vodka, cum curji Volga, *mati radnaia,* naroc că ramânie rație de la tavarişci arabi. Ei riligioşi din punctul aista di vidiere; în schimb, vrea baieții, puştiulache, da asta e foarti greu, nu permit legile țării noastre, dar noroc că tavarişcii di la Interne, *cekiştii* noştri, au listă cu toți intelectualii gomosexuali; nici nu imaginiezi, Ninel, ci mulți aviem! Di voie, di nevoie calaboriază... Pi urma cadourile la pliecare din țară, la munca ilegală... Trăbui sî aviem grija sî nu dăm di două ori acelaşi cadou la acelaşi tavariş, iar sicretarele mieli, aşa nişte zăpăcite! Sunt şi alte prablemi, mai camplexe, ție pot să spun, *tî naş,* tu ştii ce înseamnă *partinnaia taina.* Dai din picior? Nirabdator? Atunci spuni: cie mi-ai adus?

– Am venit să-ți iau, spuse foarte serios Ninel.

– Ci varbieşti?

– Vorbesc foarte serios. Uite, salonaşul ăsta neo-rococo.

Tot sângele fugi din obrazul Rojicăi Muşatinescu; coşurile pudrate părură nişte vulcani în miniatură, zmeurii. „Nu-mi plac glumi di aieste!"

– Îmi pare rău, nu glumesc.

Ochii ei mici, ca două bobițe de afine, deveniră sticloşi sub genele lungi, albăstrii, false, de la „Arden". „Ci ia stăi, brie omule, ci-ți veni?"

– Mie? Nimic. Ninel făcu un gest spre tavan. *Ukaz,* spuse el. *Cerezviceainâi ukaz...* *)

– Da ci le trăbui lor salonaşul bunicii mieli? începu Rojica să se tânguie. Ninel îşi pierdu răbdarea:

– Nu e al bunicii dumitale! Rochia de la „Yves Saint-Laurent", accept! Pantofii de la „Ballenciaga", mă supun! Broşa de la „Tiffany s" o fi şi ea o moştenire, dar salonaşul ăsta, în mod sigur, nu! Şi trebuie să-l iau. Acum!

– Totuşi, n-ai vria sî guşti din astă vodculiță? Şi nu vriai sî-mi spui cini ți-a dat dispoziție?

– Cine dă dispoziții în țara asta?

– Aici sî ascundi un sicriet.

– Da. Unul de partid.

Rojica îi luă mâinile într-ale ei: „L-am cunoscut bine pe tatăl tău, pe Benjamin, spuse ea vorbind firesc. Am fost chiar îndrăgostită de el. *O nem lett volna oljan titkos,* şi-i făcu un semn drăguț, cu degetul ca un fus roz.

– Nici eu nu sunt secretos, dar nu ştiu nimic. Ce, dacă aşi şti, nu ți-aşi spune?

– Nu! spuse ea cu ochi răi. Nu mi-ai spune, cum nu ți-aşi spune nici eu...

Atunci zi-mi altăcieva: undi vrai sî duci pi sârmanieli mieli lucruşoari? (A dracului, cutra! Aflând destinația, putea deduce şi restul. Ninel ridică din umeri, dezolat: „Unde-mi va ordona partidul *nostru!*)

Tovarăşa Muşatinescu Rojica se porni cu furie:

– Să-ți fie ruşine. Ninel! Tu, băiat crescut şi educat de *noi,* să mă minți de la obraz?! Să mă crezi tâmpită? Unde o să ajungem, asta întreb mereu, unde o să ajungem? Ce va fi cu noi? Spune-mi: cine e împotriva mea? Cine mă lucrează? Ai auzit ceva, ai mirosit ceva? Cine ți-a dat dispoziție să ridici salonaşul? Ai? Ridică-l, *je m en fous comme de l an quarante,* e de un prost gust! Stil *K.und K,* caca! Dar răspunde-mi la asta: „Cum se explică?" De ce tocmai de la mine? De ce taci? Tu ştii! Nu se poate să nu ştii, *tî naş,* tu eşti de-al nostru...

Ninel Aurăreanu făcea semne băieților în salopete negre să umble cu mare grij cu mobilele cu picioare grațioase şi ornate cu îngeraşi bucălați, tolăniți în scoici de palisandru şi îi evită privirea sfredelitoare. „Nu-i nimic"! îşi spuse ea. La ora 11 avea o discuție cu un tovarăş israelian din aripa stângă a „Mapam"-ului, venit să se întâlnească cu un tovarăş palestinian din aripa dreaptă a „El Fatah"-ului. Îi va sugera, dar îi putea spune şi direct - idioții ăia de la ascultare erau nişte analfabeți - că se pregăteşte o lovitură de stat legionaro-fascistă şi opinia publică mondială trebuie pusă numaidecât în stare de alarmă.

Altă explicație nu putea fi: aşa se întâmplase şi în toamna lui 1944 când amantul ei, locotenentul Prónay Andor, venise s-o ridice din casa lor de la Oradea, ca s-o ducă în ghetto.

– *Mondtam magának Rozsika, de nem volt hajlamos hinni nekem.* 1)

Acum e prea târziu, spuse blondul ofițer de jandarmi care era atât de înnebunit să facă dragoste cu ea încât nu-i păsa că-şi compromite cariera şi poate chiar viața, încurcându-se în văzul oraşului cu nepoata marelui bogătaş evreu Wejszlowics Arpád, proprietarul - printre multe altele - al tuturor hotelurilor din Oradea. „Ar fi trebuit de mult să treceți dincolo, în România. Acum e prea târziu".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

– Eu? Eu? La valahi? La sălbaticii ăia? strigă unchiul Arpi umblând prin casă ca un năuc, urmat de Laci, valetul său, şi îndesând într-un uriaş geamantan acţiuni, dolari, bijuterii. Striga că nu se poate, că e o greşeală, doar el a fost ofiţer de husari în primul război mondial şi când au intrat valahii în Oradea, în 1919, a refuzat să cazeze Statul Major al generalului Traian Moşoiu în hotelul său „Kék Macska" - „Pisica Albastră" (cu toate că, dacă n-ar fi intrat, l-ar fi căsăpit comuniştii lui Kun Béla) şi pe chestia asta s-a bătut în duel, la cimitirul Rulikovski, cu sabia, şi poartă şi acum cu mândrie cicatricea de pe obraz, dar şi el i-a tăiat căpitanului Paulescu un deget de la mâna dreaptă; după care au băut împreună „servus-reţiproca!" Iar în fericitul Septemvrie 1940, când o parte din Ardeal a revenit la *Anya Ország*, la patria-mamă, nu el, Wejszlowics, a oferit respectuos patru potcoave de aur pentru armăsarul alb cu care Amiralul Vitéz Nagybányai Horthy Miklós a intrat în *Nagyvárad* ? Cum era să-l deporteze pe el, Wejszlowics Arpád, ca pe ultimul *„pajszlis zsidó"*, jidan perciunat din cartierul Velenţa?

– *Laci! Legyen maga oljan szives is hozza azonnal en én huszártiszt egyenruhámat! Minden kitüntetéseimet! Igy akarok elöre lépni!* [2]

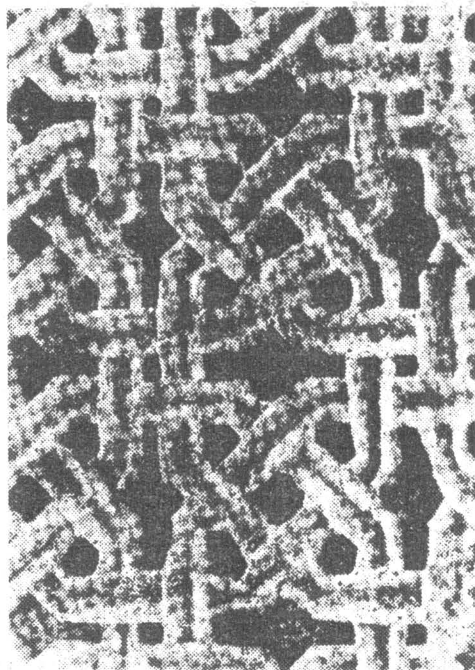
– Wejszlowics *Úr!* Vă rog să nu vă faceţi ridicol! Cu banii dumneavoastră, oricând puteţi găsi pe cineva să vă treacă „dincolo"!, spuse locotenentul Prónay. Unchiul Arpád i-a răspuns rece că, în calitatea lui de maior în rezervă în arma cavaleriei, nu primeşte sugestii de la un locotenent de jandarmi, în timp ce Rozsika râdea în hohote şi nu ştia cât e de drăguţă, de apetisantă, în scampoloul alb de lână de Angora, care-i mula sânii mici.

Sărmanii ei sâni, care o salvaseră mai târziu la Auschwitz! *Sturmbahnfürerul* SS Konrad Walewski îi mângâia, îi săruta, îi muşca şi după ce o făcea să urle de plăceri, îi scuipa: erau sâni jidoveşti, spurcaţi şi blestemaţi, iar după ce l-au dus pe frontul de Răsărit, tot sânii ei, despre care se spunea în Cântarea Cântărilor că sunt „cei doi pui de căprioară, doi iezi care pasc printre crini, struguri dulci atârnând în vie", l-au făcut pe Jacques Rigaut, din comandamentul clandestin al lagărului, să se priveze pentru ea, pentru la *petite Rose*, de porţia lui *specială*. (Cei ce pregăteau insurecţia, aşteptând momentul favorabil, trebuiau să se bucure de un regim *special*, să mănânce mai mult, mai bine, să fie puternici, hotărâţi, nestânjeniţi de torturile foamei, nu-i aşa?). Iar după ce Jacques a fost spânzurat în acordurile unei orchestre în zeghe vărgate, cântând: *„Il est arrivé le temps des cérises"*, însuşi comandantul grupului *special* de acţiune, colonelul sovietic Guseev, căzut prizonier în încercuirea de la Wiazma ca politruk al unei divizii de puşcaşi (înainte de-a se preda îşi schimbase uniforma *specială* cu un subordonat, lichidat imediat de nazişti în locul lui), a luat-o sub aripă şi într-o seară, când se îmbătase cu spirt medicinal, furat pentru el de la infirmierie de un polonez care-şi riscase viaţa în această acţiune, Tolia i-a povestit Rojicăi cum murise tatăl ei activistul Kominternului Wejszlowics Ádam, în 1938, în lagăr la Vorkuta strigând: „Da zdravstvuiet Stalin! *Eljen Stalin elvtárs!...* Tatăl ei...

... tatăl ei, medicinistul mărunt şi necruţător, fulgerând societatea nedreaptă prin ochelarii cu rame subţiri de aur, care străbătuse toată Ungaria în timpul minunatei şi eroicei Republici a Sfaturilor, în trenul blindat al lui Szamuely Tibor şi al cekiştilor unguri, care-şi spuneau „băieţii lui Lenin", *a Leninfiúk*, şi plimbau, spre înspăimântarea revoluţionară a burghezilor şi ţăranilor recalcitranţi, un vagon-platformă cu şase spânzurători în care se legănau, afumaţi de coşul locomotivei, doi burjui, doi culaci şi doi popi, unul catolic şi celălalt reformat. Dar după o sută de zile de libertate Armata Regală Română, oastea capitaliştilor şi a boierilor, zdrobise Revoluţia, intrase în Budapesta, arborase pe clădirea Parlamentului steagul românesc şi o pereche de opinci, şi pentru asta doctorul îi urî toată viaţa, dar din motive *de clasă*, nu ca fratele său, hotelierul-husar, pentru că erau români şi elementarul bun simţ se revolta văzându-i victorioşi! Adam trecuse în Rusia Sovietică, împreună cu prietenul său din adolescenţă Kun Béla, fostul preşedinte al Republicii Sovietice Ungare, şi acesta, cunoscut personal de Lenin, fu numit comisar politic al Armatei Roşii din Crimeea, ultimul bastion al cazacilor lui Wranghel, baronul negru. După înfrângere, ofiţerimea albă fugi pe marele crucişător englez „Emperess of India", iar zecile de mii de soldaţi simpli, cărora Secţia Politică a Armatei Roşii le trimisese manifeste în rusă şi ucraineană de Rákosi Matyás care vorbea 15 limbi, asigurându-i că vor fi primiţi ca nişte fraţi care au greşit din neştiinţă, se predară. Unii aveau şi familiile cu ei. Erau mulţi, prea mulţi şi a-i fi lăsat să se împrăştie prin toată ţara, încă în fierbere, ar fi fost ca şi cum un doctor ar infecta, cu bună ştiinţă, un organism sănătos. Execuţiile cu mitraliera au durat două săptămâni şi Lenin, aflând, a făcut o criză de nervi, dar probabil era un gest politic *necesar*, trebuia să scoată spume în faţa atâtor ziarişti străini şi delegaţi veniţi din toată lumea dar aflaţi încă sub influenţa mentalităţilor mic burgheze şi, deci, incapabili să înţeleagă durele necesităţi ale revoluţiei, cum a fost şi această execuţie în masă. Dovadă că aşa era, că Lenin nu era supărat, atât Kun Béla, Rákosi Matyás cât şi mai puţin cunoscutul Wejszlowics Ádam primiră importante însărcinări în cadrul Kominternului, mai ales pe linia organizării în spiritul unei discipline de fier - forma superioară a libertăţii - a partidului comuniştilor din România, infectat de naţionalism, incapabil să înţeleagă şi să ducă la capăt în mod consecvent-revoluţionar lozinca „autonomiei mergând până la separare" a minorităţii maghiare din artificialul stat românesc, burghezo-moşier... În 1937, Rákosi era la adăpost în închisoare, la Budapesta; el avusese noroc, fusese arestat în timpul unei misiuni ilegale şi condamnat la închisoare pe viaţă; fúncţiona ca bibliotecar dar Kun Béla şi tatăl ei, Ádam, fură ridicaţi în zori de către NKVD din vilele lor de lângă Moscova, ca „spioni ai Siguranţei române şi vechi agenţi ai lui Ionel Brătianu"; mărturisiră totul cu un fel de voluptate a autoînjosirii şi fură împuşcaţi, iar la Auschwitz, în 1944, colonelul-politruk Anatolii Guseev, ţinând-o pe Rojica în braţe la pieptul lui păros, îi povestea plin de admiraţie că micuţul doctor, în genunchi în faţa gropii comune, strigase din răsputeri, cu o nemaipomenită voce de bas, „Trăiască Stalin!" în ruseşte şi ungureşte, când îi lipise ţeava rece a pistolului de bulbul rahidian.

Dar le putea ea spune toate acestea comuniştilor străini care veneau clandestin la Bucureşti, unde era sediul Kominformului, să primească indicaţii şi banii necesari aducerii lor la îndeplinire şi, totodată, să se destindă puţin? Unii dintre ei ştiau ce făcuse Stalin cu majoritatea tovarăşilor lor refugiaţi în URSS, dar spuneau plini de încredere, mândrie şi înţelegere: „Erau vremuri complexe. La noi socialismul o să fie *altfel*."

Ceea ce se vădea cu adevărat supraomenesc în opera lui Stalin (în sensul iniţial de *opus, operis*, lucrare) era că ororile care o însoţiseră – nu poţi tăia pădurea fără să sară aşchii, îi plăcea chiar *Lui* să spună – erau atât de uriaşe, de neîntâlnite vreodată în Istorie, încât deveneau incredibile, dezarmând prin aceasta propaganda duşmană obsedată de verosimil! De altfel, tovarăşa Muşatinescu avea informaţii îngrijorătoare că şi grozăviile nazismului începeau să fie uitate în filme, erau milioanele de ţărani morţi de foame prin anii '30, când li se mătura ultimul bob din hambar şi - în acelaşi timp - toată producţia de cereale era aruncată pe piaţa capitalistă, la preţ de *dumping*, pentru a ruina agricultorii apuseni şi a grăbi astfel „revoluţia mondială" al cărei promotor maniac, Troţki, fusese însă asasinat în exilul său mexican de către un agent al GPU-ului.

Europa de dincolo de cortină, ba, mai mult, se afirma cu insolenţă că nici n-ar fi existat! Probabil era o lege, o *legitate* cum se zicea în limbajul de partid: întâi uiţi, pe urmă nu mai crezi că ceea ce ai uitat a fost posibil. Iar vestitul *Credo quia absurdum*, cred pentru că e absurd, se aplica dogmelor creştinismului şi nu lagărelor naziste ori comuniste. Apropierea se impunea oarecum de la sine şi - lucru îngrozitor! - la fel şi concluzia ticăloasă, criminală, mârşavă dar inevitabilă: *Hitler fusese mai corect*. El le spunea, parcă, dincolo de mormânt, milioanelor de evrei transformaţi în săpun, fum ori magmă puturoasă:: „Aţi citi MEIN KAMPF? Eu v-am spus acolo tot, absolut tot ce o să vi se întâmple, pe vremea când nu eram încă *der Führer* şi tocmai pentru că mi-am etalat planurile sincer, deschis, pe înţelesul tuturor, am venit la putere prin alegeri libere, recunoscute ca atare de o lume întreagă! Cu ce sunt eu de vină că nu m-aţi crezut şi n-aţi fugit la timp, cât mai departe de Mine?"

Dar Stalin? se întreba cu o spaimă metafizică tovarăşa Muşatinescu Rojica. Ipocrizia, cinismul, monumentala *Lui* rea credinţă puse, toate, în slujba idealului de umanizare a nemilosului factor material ce pe toate le determină, erau demne de admiraţie dacă le priveai lucid, fără moralisme blegoase, tot aşa cum un incendiu, un cutremur, o epidemie pot fi sursa unor mari inspiraţii artistice. Duşmanii Lui personali, rivalii lui Stalin deveniseră „duşmanii poporului" şi erau nenumăraţi, peste tot, încât părea că poporul se autoduşmănea atât de cumplit că nu-i mai rămânea decât să lupte împotriva lui însuşi într-un holocaust sinucigaş. Artiştii, „inginerii sufletelor omeneşti", cum îi numise cu drag şi respect, îşi zăngăneau lanţurile în nesfârşite acorduri de slavă; muncitorii, clasa cea mai înaintată care-şi exercita dictatura împotriva ei însăşi, plăteau cu viaţa sau în Siberia rebuturile unei industrii gigantice, dar primitive şi depăşite; colhoznicii, cântând fericiţi în

„Antisemitismul - zicea Marele Dascăl şi Părinte - este cea mai periculoasă rămăşiţă a canibalismului" şi, în acelaşi timp, ca o uvertură, se monta afacerea medicilor evrei, „asasinii în bluze albe" şi numai moartea *Lui* neaşteptată şi deplânsă de zeci de milioane de viitoare victime oprise dezlănţuirea unui pogrom care ar fi umbrit performanţele naziste deoarece, faţă de totalitatea şi nemărginirea puterii lui Stalin, Hitler fusese un biet amator. E drept că nici nu avusese destul timp la dispoziţie.

„Dar oare, se întreba tovarăşa Rojica Muşatinescu, care sub toalele ei luxoase şi maimuţăreala accentului rusesc ascundea o dureroasă inteligenţă, o mare cultură şi o nepotolită spaimă ancestrală, e vorba numai de *omul* Stalin, sau şi de altceva, de toate împrejurările măreţe şi sfinte ce i-au dat naştere, l-au hrănit cu iubire şi devotament fără margini, l-au încurajat în fiece clipă să facă ce face?

N-avea rost să-i spună nimic tovarăşului israelian, unul din supravieţuitorii dela Dachau, nici despre puciul legionaro-fascist care se pregătea în această ţară de ţărani *mal grossis* (dovadă că ei, activistă cu munci de răspundere, i se ridicau mobilele din casă), nici despre moartea tatălui ei, firavul medicinist, şi nici despre aceste concluzii hidoase, a căror singură răsplată *justă*, indiscutabilă şi necesară era un glonte în ceafă.

Şi, pe neaşteptate, păţi ceva ce nu i se întâmplase de foarte multă vreme, din copilărie: începu să plângă. Lacrimile-i topeau fondul de ten dar nu-i păsa; cu buzele strânse, murmura pentru toţi morţii ei:

Când vulturi negri, corbi de pradă
N-or mai pluti, nori negri-n vânt,
Pe cer luci-va-ntotdeauna
Al libertăţii soare sfânt!

*) Ordin extraordinar

1) *Ţi-am spus, Rojica, dar n-ai vrut să mă crezi! (ung.)*

2) – *Laci! Fii dumneata aşa de amabil şi adu-mi imediat uniforma de ofiţer de husari! Şi toate decoraţiile! Aşa doresc să păşesc în faţa lor! (ung.)*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Romul MUNTEANU

Constantin Noica

Chiar din cartea sa de debut, Constantin Noica era preocupat de *mathesis universalis,* adică de o *ştiinţă universală.*

Or, filozofia este şi ea o *ştiinţă a universalului*, nu a particularului. În cartea sa, *Mathesis sau bucuriile simple* (1934), Constantin Noica separă culturile de tip *istoric* de cele de tip *geometric.* Culturile istorice se grefează pe timpul real, pe *prezent* şi pe *concret*, pe imediatul din viaţă şi pe ceea ce este individual. Autorul demonstrează că nici arborele din faţa contemplatorului, nici durerea personală, nici măcar cerul înstelat nu au nimic problematic.

Culturile de tip *geometric* pun accentul pe *forme* generalizate, pe *scheme*; ele simplifică, inserează, generalizează, dar nu ucid realitatea însă o ridică la rangul de abstracţiune, de idee. Constantin Noica explică toate aceste nuanţe ca un pedagog şi literat, adică pe îndelete, concret, prin exemple la îndemâna oricui. „Un om plin de conştiinţa istoricităţii e un om care se risipeşte, care trăieşte de azi pe mâine, aşa cum au trăit toţi oamenii de azi pe mâine. Ce-i pasă că viaţa sa nu dovedeşte nimic? Nici o viaţă nu a dovedit nimic".

Operantă pe plan filozofic devine cultura de tip geometric, transformată, în ultimă instanţă în metodă. Pentru a explica ştiutorilor acest mod de gândire, Constantin Noica caută o asemănare în cele două tipuri de cunoaştere, întâlnite la Pascal: *spiritul de fineţe* şi *spiritul geometric.* Primul presupune o cunoaştere treptată, din etapă în etapă, care este lentă şi, în mare măsură parţializată. Spiritul geometric se bazează pe o *cunoaştere globalizantă*, rapidă, capabilă să dezvăluie *întregul, totul.*

Nu încape nici o îndoială că filozoful român a plecat de la distincţiile lui Pascal, *cultura geometrică* fiind şi ea bazată pe *spiritul geometric.* Explicaţiile lui Constantin Noica rămân la maniera sa didactică de învăţare a celorlalţi. „Viaţa care de atâtea ori a întrecut ştiinţa îşi poate găsi o *Mathesis* a ei. Să renunţi doar la formele ei joase şi să începi exerciţiul actelor pure. Să încorporeze ideile. Să facă din ele limbajul universal, posibilitatea oamenilor de a se înţelege unii cu alţii, între ei şi toţi împreună, cu eternitatea. În locul bucuriilor regionale să instaurăm bucuriile generale, mai simple şi mai vaste. În locul spiritului istoric, în care primează destinul, durata specifică şi moartea, să aducem spiritului matematic, în care primează creaţia liberă, generalitatea şi veşnicia. În locul născutului să punem Făcutul".

Am reprodus această lungă distincţie metodică, fiindcă ea rămâne definitivă. Vom vedea, de altfel, că multe idei aparent fulgurante din scrierile mai vechi, ba chiar din cele de început, în măsura în care s-au dovedit a fi operante în sistemul autorului, au rămas definitive. Constantin Noica este un spirit migălos care poate lăsa impresia că şi-a verificat instrumentele de lucru cu o aparentă lentoare. Dar odată drumul limpezit, înaintarea sa spre centrul operei sale, adică fiinţă dătătoare de sensuri în existenţă, se face cu o maximă limpiditate.

Aşa va fi şi departajarea dintre *suflet* şi *spirit* cu o bătaie atât de lungă în filozofia timpului. Clasica distincţie latinească între *anima – animus* îi permite autorului să situeze timpul sub două regimuri diferite. Există, aşadar, un *timp al sufletului*, un fel de prezent interminabil, care poartă totuşi marca timpului istoric şi calendaristic, adică un timp ce se repetă. Acesta stă sub semnul feminin al lui *anima.* Natura dublă a fiinţei umane face ca *timpul logic* să stea sub semnul *animus*, adică al spiritului. El este lucid, dătător de sensuri, ordonator al devenirii lumii. Filozoful aşează *sufletul* şi *spiritul* într-o antiteză nedistrugătoare, aşa cum situase Pascal *spiritul de fineţe şi spiritul geometric.* „Sufletul divide, spiritul uneşte, sufletul individualizează, spiritul subsumează, unul este spontan, celălalt reflectat, unul îşi face loc în lume aşa cum este ea, celălalt schimbă lumea spre a putea vieţui în ea."

Prin urmare, timpul istoric al sufletului stă sub semnul *credinţei*, iar timpul modern al spiritului şi al maşinii stă sub semnul logicii. Cele două naturi ale fiinţei umane sunt rânduite de autor sub zodia celor două sexe opuse.

Trecutul este feminin, proiecţia în viitor, deschisă mereu spre noutate este masculină. Structura aceasta bipolară a fiinţei umane (*anima – animus*) i-a permis autorului să schiţeze şi raportul dintre *natură* şi *cultură*, în sensul existenţei unei *culturi naturale* şi a unei *culturi culturale*, patronată de *animus.* Distincţia aceasta separă, specifică, dar nu este absolut valorizantă. La timpul cuvenit vom scoate în evidenţă rolul culturilor naturale din perspectiva limbajului. Dar până atunci redăm încă un fragment din caracterizarea lui Constantin Noica despre *suflet* şi *spirit.* „Rotitor e sufletul, rostitor e spiritul. Rotitoare e pietatea, plecată, supusă şi întoarsă asupra ei înseşi; rostitoare e luciditatea, trecând mai departe sau revenind asupra-şi numai spre a corecta rânduiala adusă. Rotitor e destinul femeii, revenind în aceleaşi sensuri, acte şi bucurii, în care vrea să închidă şi pe celălalt; rostitor e destinul bărbătesc, încercând să aducă devenirea întru fiinţă, în devenirea întru devenire a lumii."

Sub semnul acestor distincţii între *feminin* şi *masculin* a situat Constantin Noica nu numai *sufletul* şi *spiritul* generator de nou, dar şi *ştiinţa* şi *filozofia.* Pornind de la Aristotel care arăta că masculinul este ceea ce naşte prin altceva, iar femininul prin sine, autorul deduce că ştiinţa e masculină, iar filozofia este feminină. Dar nu a fost întotdeauna aşa, fiindcă până la experiment, ştiinţa a fost sub semnul matriarhatului culturii. Apoi, devenind generatoare prin altceva, ştiinţa s-a masculinizat, după care a devenit androgină, adică în stare să genereze prin sine, speculativă şi sensibilă. Şi, pentru a duce aceste reflecţii, aparent paradoxale, până la capăt, Constantin Noica adaugă că „Până acum filozofia a fost o formă de delir (întâlnirea generalului!) în timp ce ştiinţa era un act de luciditate şi supunere. Acum ştiinţa a intrat în delir (delir matematic etc.), materia însăşi ne apare în dezlănţuirea ei, pe când filozofia s-a restrâns la luciditate, face logică şi teorie a cunoaşterii.

Cu devenirea întru fiinţă, filozofia poate regăsi delirul. Ea a încercat să aducă mutaţia în om şi lucruri, să le reaşeze. Dar natura ei contemplativă o să fie cel mult *„exortativă."*

Stimulat de experienţa gânditorului german Heidegger, care valorifică forme ale verbului *a fi* (sein)-*dasein* (a fi aici) pe care la nevoie le substanţializează *das Seindes* (existentul), gânditorul român a cercetat funcţia unor verbe auxiliare româneşti din care extrage moduri de raportare la existenţă, situate între *a fi* şi *a nu fi.* De aici şi-a extins preocupările la funcţiile lor verbale, adverbe sau adjective şi prepoziţii extrase cu precădere din patrimoniul mai vechi al limbii române care, pe parcursul timpului, au trecut printr-o serie de schimbări de sensuri. Pe această cale, Constantin Noica a ajuns la concluzia că anumite forme lexicale româneşti au o încărcătură semantică unică în Europa.

Preocupările acestea erau mai vechi în activitatea gânditorului de la Păltiniş. Dar ele s-au transformat într-un sistem coerent după un travaliu îndelungat. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. CIORĂNESCU

Amintiri universitare

În 1939 am terminat studiile universitare la Bucureşti. Urmasem cursurile care formau programul a două licenţe în litere, una în Limba şi Literatura Română, alta în Franceză. Pentru Limba Română erau obligatorii doi ani de asistenţă şi de examene la materia intitulată Istoria Românilor. Catedra aceasta era ocupată de C.C. Giurescu. Pot deci să spun că am fost doi ani elevul lui. În realitate, întrucât nu se controla, nici contabiliza prezenţa efectivă la cursuri, nu-mi amintesc să fi asistat vreodată la cursurile lui. Cum au trecut mulţi ani de atunci, s-ar putea să mă înşel, dar sigur e că nu m-am prăpădit cu firea şi că până la licenţă n-am avut nici un contact personal cu Giurescu.

În schimb, am fost asiduu la cursul de Istorie Universală al lui Iorga, pentru că mi s-a părut mai interesant şi mai instructiv, pentru că materia şi examenele erau obligatorii pentru licenţa de franceză şi pentru că la cursurile lui Iorga întâlneam pe o colegă pe care noi o numiserăm Îngeraşul şi care nu atrăsese numai atenţia mea, ci şi a lui Iorga, deşi într-un fel deosebit.

Bineînţeles că la cursuri eu îmi căutam locul lângă Îngeraş şi că din când în când schimbam câteva cuvinte pe şoptite sau, eventual, câteva răvaşe împinse pe bancă. Graţie acestor „licenţe“ am înţeles, cam târziu, că lui Iorga nu-i scăpa nimic din ce se petrecea în sală, deşi noi preferam fundul sălii, el ne fulgera cu privirea de multe ori şi chiar când eram, ca să zic aşa, cuminţi, nu înceta să ne observe. Odată a întrebat pe asistentul lui, după sfârşitul orei de clasă, cum mă chema pe mine; şi asistentul a avut prezenţa de spirit să spună că nu mă cunoaşte. Asta ne-a mai liniştit şi fulgerele olimpice ale profesorului au procedat la fel.

În anul următor, nu mai ştiu cu ce motiv, cred că în legătură cu o lucrare de seminar la Cartojan, am căutat la Academie o serie de cronici medievale franceze, englezeşti şi italiene, pe care le consideram utile. Nu le-am găsit pe toate şi am încercat la biblioteca lui Iorga, despre care ştiam că nu închide uşa cercetătorilor. Căutam prin fişier, cu ajutorul bibliotecarei, doamna Doricencu, când apăru Iorga, care avea şi el nevoie de o referinţă. Când m-a văzut, a încruntat sprâncenele în modul lui olimpic. – Dumneata aici? s-a mirat ca şi când prezenţa mea ar fi fost un sacrilegiu. Dar i-a trecut supărarea nemaidecât, când i-am spus ce căutam. Textele pe care le căutam erau foarte rare şi n-am găsit nici unul la el. M-a întrebat cum mă cheamă; îl cunoştea pe tatăl meu, ceea ce l-a îmblânzit cu totul. – Dar cine e fata aceea frumoasă? m-a întrebat înainte de despărţire.

De atunci contactele mele cu Iorga au fost, ca să zic aşa, cordiale. În 1933 i-am prezentat o serie de articole, rezultate modeste ale primului meu contact cu Veneţia şi de atunci am fost colaborator la *Revista istorică* a lui.

Şederea mea la Veneţia avea drept scop cercetarea pistelor pe care le aveam asupra unei solii sau ambasade trimise de Mihnea III, domnul Munteniei. Alesesem domnia acestui voievod ca subiect al tezei de licenţă; mă documentasem temeinic şi aşteptam de la arhivele din Veneţia date noi, care într-adevăr au fost copioase. La întoarcere am redactat lucrarea şi am scos din ea două copii, una pe care am depus-o la Facultate şi alta pe care i-am prezentat-o lui Iorga, cu speranţa că mi-o va publica. Această dublă întrebuinţare a fost o greşeală sau o prostie, dar n-o regret. Greşeala a fost că nu m-am gândit nici o clipă la războiul declarat de cei doi profesori de istorie, duşmănie care era bine cunoscută de public şi forma obiectul comentariilor în toate ziarele şi centrele culturale.

La câtva timp după depunerea tezei, asistentul lui Giurescu m-a căutat ca să mă roage în numele profesorului ca să trec pe la biroul lui de la Facultate. M-am prezentat într-o dimineaţă. Giurescu, cu care vorbeam atunci pentru prima oară, mi-a oferit un scaun în faţa mesei lui şi mi-a spus că lucrarea mea îi plăcuse şi nu numai că mi-o calificase cu cea mai bună notă: mă recomandase şi obţinuse pentru mine premiul Hillel, care recompensa periodic cea mai bună teză a anului.

Bineînţeles că aceste cuvinte m-au uns la inimă, cu atât mai mult că, neştiind pentru ce mă chemase, mă aşteptam la o săpuneală, nu la felicitări. Partea a doua a convorbirii a fost însă mai puţin plăcută. În continuare, Giurescu mi-a vorbit de revista pe care o fundau el cu câţiva prieteni, *Noua revistă istorică*, care apărea în condiţii tehnice neobişnuit de bune şi cu colaborări excelente. Însuşi titlul revistei, care promitea o reformă sau o reînnoire a disciplinei, se anunţa ca un băţ în roatele *Revistei istorice*, şi e de la sine înţeles că Iorga a considerat-o din primul moment ca o trădare, sau poate ca o cruciadă a copiilor, pentru că fondatorii noii publicaţii trecuseră toţi prin şcoala de la Fontenay-aux-Roses.

Giurescu mi-a vorbit de revista lui, pentru a-mi propune să colaborez la ea, integrându-mă unei redacţii compusă din istorici, printre care aş fi fost mândru să mă număr şi eu. Propunerea era seducătoare, dar nepotrivită. I-am explicat că apreciam şi admiram aspectul ştiinţific şi tehnic al *Noii reviste*, dar că nu puteam întoarce spatele lui Iorga, care îmi deschisese uşile *Revistei* lui şi ale casei lui veneţiene, înlesnindu-mi în felul acesta cercetarea surselor inedite care făceau tot meritul lucrării mele. A urmat o lungă tăcere. În cele din urmă, Giurescu mi-a spus că mă înţelege, după care s-a ridicat din fotoliul lui şi mi-a deschis uşa. Am plecat, foarte mulţumit, pentru că îmi închipuiam că am scăpat.

La câtva timp după această întâlnire - nu ştiu după cât timp, dar în orice caz şi în acelaşi context universitar, m-a căutat acasă asistentul lui Iorga. Trebuia să mă prezint imediat la Universitate, ceea ce am şi făcut, foarte mirat, cu urgenţa care mi se recomandase. Iorga era în aula lui. Mă chemase pentru a-mi înmâna, în faţa studenţilor lui, o cupă de argint pe care o primise, în cursul voiajului recent în Statele Unite, de la românii stabiliţi acolo. Cupa era destinată celei mai bune lucrări istorice a anului şi Iorga mi-o rezervase mie pentru lucrarea cu pricina, pe care mi-a şi publicat-o în lunile următoare.

În felul acesta, fără să vreau şi fără să ştiu, m-am trezit în situaţia mielului blând care suge la două oi. Mielul se afla însă în mai bune condiţii, pentru că oile nu se bat între ele. Eu, în orice caz, nu aveam de ce să mă plâng; dar cui nu i-a plăcut carambolul acesta a fost Giurescu. Nu ştiu care a fost prima lui reacţie, dar am avut prilejul să aflu că nu m-a iertat.

În noiembrie 1933 am primit diploma mea de licenţă. În iarnă şi în primăvara următoare am făcut serviciul militar, cu gândul tot timpul la programul viitor. Hotărârea mea era luată de mult şi aşteptam realizarea ei. Pe de o parte, alesesem titlul viitoarei mele teze, care trebuia să fie de literatură comparată. Citisem pe Ariosto şi pe Tasso la Moroieni, în vara 1932, şi îmi impusesem ca subiect influenţa lui Ariosto în Franţa. La Academie cumpărasera sau primisera catalogul imprimat al Bibliotecii Naţionale din Paris: eu am fost cel care a tăiat foile întregii colecţii pe care am studiat-o toată, notându-mi toate cărţile pe care trebuia să le citesc. Pe de altă parte, lunile petrecute la Veneţia mă obişnuiseră şi familiarizaseră cu stilul de viaţă italian, cu idiosincrazia naţională, cu bibliotecile, arhivele şi monumentele, cu oraşele pe care le-am vizitat unul după altul, până când lichidasem banii şi biletul kilometric. Cunoşteam tot nordul Italiei până la Ferrara şi alegerea mea era făcută: ca să-mi pot face teza, am solicitat o bursă la Şcoala Română din Roma.

În fiecare an se publicau opt burse pentru Roma şi opt pentru Paris, câte două pentru fiecare universitate (Bucureşti, Iaşi, Cluj, Cernăuţi). Fiecare universitate recomanda doi bursieri. Eu eram relativ liniştit, pentru că aveam un curriculum pe care îl credeam suficient. Alegerile bursierilor se făceau în toamnă. La Bucureşti, cererea mea a fost respinsă, prin majoritate de voturi, în urma opoziţiei formulate de Giurescu.

După un moment de panică, mi-am dat seama că singura mea şansă rămânea Fontenay-aux-Roses. Bineînţeles, eu candidasem pentru Roma, şi o nouă cerere nu era posibilă, pentru că m-aş fi prezentat pentru un concurs închis. Am avut însă prezenţa de spirit să mă întorc imediat spre Iorga, care ştia foarte bine tot ce se întâmpla în Senatul universitar şi în comisii, deşi nu obişnuia să ia parte la ele. N-am avut nevoie să-i explic ce păţisem, pentru că era la curent. Mi-a spus ce trebuia să fac, pe cine trebuia să văd (Alexandru Cuzin, un om de încredere al lui), şi la 4 decembrie m-am prezentat la Şcoala Română de la Fontenay.

Nu ştiu dacă Iorga m-a acceptat ca membru al Şcolii pentru că ţinea la mine sau ca să-i răspundă lui Giurescu; cred că ambele ipoteze nu se contrazic. Faptul că am fost acceptat fără a fi trecut prin comisie nu era o ilegalitate, pentru ca Iorga avea asupra şcolii de la Paris o autoritate şi nişte drepturi sensibil mai întinse decât cele ale direcţiei de la Roma. La Fontenay-aux-Roses n-am fost o excepţie. Cu aceeaşi *patria potestas* Iorga mi-a acordat mai târziu un an în plus, cu bursă plătită de Minister, ca să-mi pot susţine teza de doctorat la Paris; în această situaţie cred că am fost un caz unic. Mi se pare că a fost un caz unic şi acceptarea tacită şi fără reproşuri a abaterii mele de la obligaţia stabilită de Iorga studenţilor de la Fontenay, de a pregăti în Franţa numai studii şi scrieri privitoare la istoria României sau cât de cât în legătură cu ea.

În toamna lui 1939 am primit titlul de doctor în Litere.

Puţin mai târziu, poate la începutul anului 1940, am primit prin ambasada de la Paris o telegramă de la Ministerul Propagandei, prin care mi se anunţa că fusesem numit consilier cultural la ambasadă. Ministrul era Alexandru Radian, pe care nu-l cunoşteam. Nici până astăzi nu ştiu de ce sau la propunerea cui fusesem numit. Bineînţeles, mi-am luat imediat postul în primire. Peste vreo două luni s-a produs la Bucureşti o schimbare de guvern şi am primit o altă telegramă, semnată de noul ministru al Propagandei, care mă înştiinţa că fusesem greşit informat de telegrama precedentă şi că nu eram consilier, ci ataşat cultural. Ministrul semnatar era C. C. Giurescu. Presupun că decizia lui nu se explica numai prin pica pe care mi-o purta, dar şi prin grija de a chivernisi pe fostul lui coleg de la Fontenay, Basil Munteanu, care într-adevăr se prezentă ca să ia în primire postul. Alegerea nu era injustă, dar nu era ajustată împrejurărilor, pentru că Basil fusese numit profesor de franceză la Universitatea din Bucureşti, la care se întoarse imediat.

Mult mai târziu, după 25 de ani, am avut ocazia să mă răzbun. Nu l-am mai întâlnit pe Giurescu decât cu prilejul congresului de la Salonic, dedicat fanarioţilor. Printre numeroşii invitaţi români, eu eram singurul din diaspora, ceea ce m-a obligat, la început, să nu mă amestec cu ceilalţi. La micul dejun din prima zi mi-am ales o masă singuratică, departe de ceilalţi, pe care nici nu-i vedeam bine, din cauza miopiei. Între ei se făcuse o tăcere. Doi dintre ei au venit apoi spre mine: erau Berza şi C.C. Giurescu. Ne-am sărutat şi ne-am firitisit în mod amical (Berza era prieten vechi) şi l-am felicitat pe Giurescu pentru aspectul aproape tineresc şi înfloritor, pe care el l-a explicat imediat prin anii lui de închisoare. El m-a întrebat ce leafă primeam ca profesor şi prima mea răzbunare e că l-am minţit dublând cantitatea reală a salariului, care cu chiu cu vai ajungea la o mie de dolari. Inutil să adaug că efectul minciunii a fost distrugător.

În ajunul închiderii congresului, rectorul universităţii m-a întrebat dacă am vreo dorinţă sau curiozitate personală, înainte de despărţire. Eu i-am spus, crezând că vrea să ştie ce aveam de gând să fac după congres, că voiam să-mi satisfac o veche dorinţă, vizitând Stagyra, patria lui Aristotel. Am fost plăcut surprins când mi-a spus că la ora indicată de mine vor veni să mă ia de la hotel şoferul, automobilul şi secretara Universităţii. A doua răzbunare a fost că am alergat să-i spun povestea lui Giurescu, care s-a înverzit şi roşit alternativ. În calitate de invitat al rectorului i-am invitat pe el şi pe Berza să vină cu mine şi i-am invitat la masa de prânz la Stagyra.

În timpul mesei, ei se uitau cam des la ceas. I-am întrebat ce grabă au şi mi-au răspuns că la ora 5 trebuiau să se prezinte la palatul guvernului Macedoniei, unde era nu ştiu ce sărbătoare locală importantă a regiunii. A treia răzbunare a mea a fost să vreau să vin şi eu la recepţie. Nu le-a făcut nici o plăcere, pentru că ei erau persoane oficiale şi eu eram un simplu fugar. N-au spus nimic, nici n-au mai vorbit între ei. Am ajuns la timp la palatul guvernului, ba chiar prea devreme, pentru că salonul de recepţie încă nu se deschisese. Am fost poftiţi într-un alt salon, unde ne-am aşezat toţi trei pe o canapea. Eu, bineînţeles, n-aveam de gând să rămân acolo, voiam numai să-i plictisesc. După un sfert de oră, m-am ridicat scuzându-mă politicos că nu mai pot aştepta, întrebându-i grijuliu dacă au cu ce să se întoarcă la hotel. Ne-am despărţit în cei mai buni termeni, prieteni la toartă, - cum de altfel şi eram cu Berza.

După asta am fost foarte buni prieteni, deşi de departe. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Dialog cu publicul şi critica

Ca orice lucru bine rânduit, Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri"din Iaşi imprimă o senzaţie de sănătate, ordine, disponibilitate. Onorându-şi tradiţia, se validează ca orice instituţie de cuprinzătoare iradiaţie culturală. Cu o conducere fermă şi chibzuită, teatrologul şi criticul Val Condurache, director general, şi actorul Vasile Ciubotaru, director artistic, cu un puternic secretariat literar, cercetătorul şi eseistul Florin Fiiler şi scriitorul Nichita Danilov, Naţionalul ieşean are un executiv eficient de cărturari de frunte, dovedind surprinzătoare calităţi administrative şi de relaţii şi lucru rar! , reuniţi strâns în acelaşi sens. Naţionalul îşi consruieşte istoria prin spectacole cu miză estetică (ca opţiune repertorială şi înscenare), asigurate în bună parte de cei doi tineri regizori angajaţi de câţiva ani deja şi fideli teatrului (fapt cu care puţine teatre se poţ lăuda), Ovidiu Lazăr şi Irina Popescu Boieru, dar şi de colaborări inspirate - Mircea Marin, Nicolae Scarlat, Al. Dabija. Dar concomitent, teatrul îşi edifică susţinut istoriografia.

Revista trimestrială „Stagiunea", un fel de letopiseţ dinamic, centralizează informaţia despre turnee, repetiţii, spectacole, exceptând presa realizând interviuri cu artiştii, articole de fond, recenzii, cronici, portrete, necroloage, referate de piese, poezii (bune!), etc. Documentată şi atrăgătoare (ca şi programele de sală), revista ordonează şi facilitează informaţia, alcătuind în acelaşi timp o voce proprie, a instituţiei, care probează o benefică propensiune spre autoconştiinţă, o manieră particulară de a se înscrie în durată. Totul e bine gândit şi transpus în faptă, ca într-o armată cu căpitani puternici.

Teatrul Naţional din Iaşi cultivă dialogul cu spectatorii şi cu critica, îl provoacă şi îl întreţine. Găseşte bani să iasă în lume, nu numai în zonă, ci şi în capitală. Microstagiunea bucureşteană din aprilie 1993 a prezentat spectacole, majoritatea cu piese româneşti din 1992 şi 1993, şi a fost amplu şi favorabil comentată în presă ca un eveniment teatral de seamă. Au fost jucate cu acest prilej: *Proştii sub clar de lună* de Teodor Mazilu, regia Ovidiu Lazăr, scenografia Nicolae Ularu premiera: mai 1992); două piese de Matei Vişniec - *Angajare de clovn*, regia Nicolae Scarlat, scenografia Ileana Huber (premieră în 1991 la „Săptămâna teatrului scurt" de la Oradea) Rodica Arghir (apr.1992); *Culoarul cu şoareci* de Nicolae Breban în montarea lui Ovidiu Lazăr, scenografia Nicolae Ularu (ian. 1993); *Cu cărţile ascunse* de Antonio Buero Valleja, regia Mircea Marin, scenografia Marfa Axenti (nov. 1992); *Adunarea femeilor* de Aristoofan, regia Al. Dabija, scenografia Marfa Axenti (martie 1993).

Raporturile teatrului cu critica sunt de sportivitate şi profesionalitate cordială, confruntare de opinii avizate, dincolo de orgolii şi flatări. O viaţă teatrală normală, am zice, dacă firescul ar alcătui la noi, într-adevăr norma. Oricum e bine că e aşa la Iaşi!

* * *

În 8-9 noiembrie, Naţionalul ieşean a convocat critica pentru a-şi prezenta ieşirile la rampă din răstimp - două premiere pe scena mare şi două spectacole ale studenţilor la sala „Studio".

Rosencrantz şi Guildentstern sunt morţi de Tom Stoppard, montat de talentatul regizor Ovidiu Lazăr, scenografia Carmen Stănescu e mai puţin izbutit. Dacă în remarcabilul *Proştii sub clar de lună*, semnat tot de el, ceea ce a impus erau inventivitatea şi vioiciunea, activarea nucleilor de activitate vie ai capodoperei maziliene, din belşug alimentată de realitatea diurnă a tranziţiei vijelioase, ce izbucnea pe scenă uluitor de sigur şi expresiv, de astă dată montarea e atonă, lentă şi mai ales nu-şi urmează acel nivel mateliterar (metateatral) care face din eseism însăşi raţiunea procesualităţii dramei. În platitudinea rostirii, în absenţa calibrării ideilor, textul e aproape imposibil de urmărit, în ciuda zădarnicelor eforturi ale actorilor de a smulge din clisa informă efecte comice fără suport dramaturgic. În alternanţa *flash* shakespearean - comentariul retrospectiv, planurile aproape că trec neobservate, deşi piesa mizează, în principal pe contrastele de atmosferă şi atitudini, fructificând seducătoare virtualităţi neexplorate ale textului marelui Will.

Desigur, există momente care divulgă regizorul ce ştie să anime scândura scenei şi să scoată efecte de volum şi lumină, să dispună elocvent actorii, să construiască imagini. Ele se sting însă repede, înghiţite de monotonie şi lipsă de ritm.

Actorii s-au achitat anevoie de sarcinile lor interpretative, mai ales cei doi protagonişti, nevoiţi să fie tot timpul pe scenă, Teodor Corban şi Ion Sapdaru (ultimul recurgând la gimbluşlucurile istovite). În travesti Tatiana Ionesi a încercat să înviorеze pe alocuri atmosfera, dirijând trupa de actori ambulanţi. Studentul Iurie Luncaşu a fost covârşit de rolul lui de Hamlet şi cu atât mai mult de misiunea unui Hamlet „comentat". În general, dificultatea cea mai mare pentru actori a fost jocul identificării - distanţări de rol, motivaţiile şi subtextele estetice ale acestei dialectici.

Spaţiul de joc, în schimb, a fost bine conceput plastic, confortabil, şi comunicativ, dezvăluind în tânăra debutantă Carmen Stănescu un scenograf promiţător. Aria intradramatică, între fundalul textil, fixat în cadru, şi prosceniumul amplu, a fost ritmat de gratii mobile peste care cădeau umbrele arborescente ale unui plafon de plasă. De câteva ori, eclerajul a pus în evidenţă funcţionalitatea sa figurativă şi simbolistică.

* * *

După spectacolul de surprinzătoare siguranţă de acum patru-cinci, *Şase personaje în căutarea unui autor*, tânăra regizoare Irina Popescu Boieru se întoarce la Pirandello ca spre o sursă de forţă şi sevă. Ceea ce particularizează montarea piesei, Astă-seară se improvizeză, într-o tradiţie spectaculară pirandeliană de deosebit prestigiu la noi, este stilul dinamic şi vioi preponderenţa actorului, gestualităţii şi detalierea bine strunită a sistemelor de relaţii interpersonaje şi cu publicul. Desprotivă, rapidă schimbare de tonalitate, firească decupare şi asamblare a scenelor, în forma teatrală vizată. Scena operei de pildă e, în fluxul mişcător al spectacolului, un scurt intermezzo static, de o subtilă poezie vizuală, în estompa cortinei dantelate, prin care se întrezăreşte solista şi triumfă splendoarea muzicii. De altfel, întregul spectacol are ca personaj de seamă muzica, creatoare nu numai de atmosferă şi cadenţe, ci şi de dramă, comic, dans. (Traviata, flaut, farandolă, clopoţei etc. - tot sistemul sonor devine un ţesut viu de susţinere). Secvenţele din foaier şi cele din loje sau din întreaga sală luminează instantaneu colţuri ale teatrului, comentându-le insolit ca pe *topoi* ai existenţei. Scena e pusă în valoare în adâncime şi lăţime - imensa turnantă devine în debutul reprezentanţei o paradă a tablourilor de grup, în diverse atitudini, repetiţiile din cuprinsul piesei - dezvăluiri paradoxale ale anevoiosului proces al instrumentalizării actoriceşti şi ale genezei realităţii teatrale, dar şi şocante descoperiri ale adevărului uman. Regizoarea nu se lasă covârşită de uriaşa materie a teatralităţii, ci o converteşte într-o adevărată dantelărie, bogăţie, spirit polemic, în sensul *umorismului* pirandellian. Substanţialitatea nu se îneacă în materie, ci o fluidizează, o aerează, o domină, o dirijează în cadenţe şi arabescuri. Reflexivitatea piesei nu e niciodată sfătoasă, ci arie a relativizării, sistem de mecanisme ale demascării determinărilor obscure şi motivaţiilor contradictorii, ori conjuncturale. De la fragmentarismul existenţei actoriceşti, în care improvizaţia nu e numai meşteşug, ci şi mod de a trăi, la catastrofa opţiunii unui destin impropriu, oprimat, *străin*, montarea a evoluat mobil, dinamic, ca o *închegare*. Libertăţi dezordonate, generoase emoţional, intelectual, cognitiv, i-a luat locul prizonieratul onorabilităţii şi stereotipiei sterpe. Amoralismului îmbelşugat i s-a substituit moralitatea sadică; pustiitoare bunului plac inofensiv şi cârtitor, obsesia dominării absolute până la strivire. Viaţa înseamnă mobilitate, diversitate, încercare, aventură - seducător ilustrate de vagabondajul prin genurile spectaculare şi cotloanele teatrului! Încremenirea în destin înseamnă nu numai mortificare, nemişcare, ci chiar moarte. E tragic să greşeşti astfel? Nu, e doar melodramatic! Tot o formă a teatrului. Viaţa nu e nici grandioasă, nici sublimă, e numai foarte tristă şi stupidă, uneori.

În toată această expansiune a teatralităţii, scenografiei i-a revenit un rol de prim rang, de la intrarea în foaier, când spectatorul e asaltat de umbre chinezeşti, de arlechini şi colombine, de cortegii de actori, până la colţurile intim mobilate care îl întâmpină în pauze, sau la marcarea largii frontiere a ariei scenice prin canapele, fotolii, paravane, oglindă aurită, etajeră - tot atâtea elegante pete de culoare. Rodica Arghir s-a întrecut pe sine în ritmarea spaţializării, în discreţie, bun gust, măsură, dar şi în ingeniozitate în definirea interioarelor, prin două trei elemente de mobilier; ori prin modulele mobile, turnante, multifuncţionale şi expresive. Ca acel perete înalt, din final, a cărui siluetă alungită figurează temniţa unei vieţi ratate. Sau cabaretul care se deschide brusc în fosă, cele două aripi ale capacului devenind fundal suprarealist şi străjuind câteva mese la care se consumă.

Emplois-urile pirandelliene, după cum se ştie, de loc întâmplătoare - actorul, *cel care acţionează*, este „bătrân" sau „principal", „de caracter"sau „care joacă"legăturile cu viaţa presei (sau cu piesă vieţii) fiind mai mult sau mai puţin directe, după cum interpreţii sunt agenţi sau pacienţi ai existenţei - au fost bine slujite de echipa de actori. Sergiu Tudose a strălucit în Bătrânul actor comic (Sampogneta), demascând cu fineţe supralicitările şi impulsurile inavuabile, concesiile laşe şi compensaţiile obscure, acea poftă deşenţată de viaţă garnisită de izbucniri, implorări miloage, cabotinism. La antipodul său, violentul Rico Verri, interpretat cu eleganţă de Emil Coşeru, s-a desprins progresiv din actorul de caracter, ca o natură tiranică şi distrugătoare sub aparenţa sa virilă şi ipozantă. Mihaela Arsenescu-Werner a surprins cu vervă şi inteligenţă femeia ce se ascunde sub voluntarism şi capriciu o toleranţă condamnabilă, în dublu rol al Actriţei de caracter şi al doamnei Ignazia. Interesantă ca „actriţă principală", deşi mereu tristă, Doina Deleanu (interpretă şi a Momminei şi a Cântăreţei de Cabaret) a sacrificat în final misterul eroinei unei lamentaţii uşor cântate, în care s-a pierdut conţinutul sufletesc cu nuanţele lui.

Adi Carauleanu (Pamaricci), Liviu Manoliu (Sarelli), Constantin Avădanei (Nardi) portretizează abil, animând vanităţi, ambiţii, histrionism, fără a se diferenţia prea pregnant, dar susţinând mereu relaţiile cu ansamblul.

În aceeaşi măsură devotate misiunii colective, abile şi scenice studentele Ana Maria Chertic (debutantă, anul II actorie - Dorina), Irina Răduţiu (debutantă, anul II actorie - Totina) şi Cristina Cherţ (Nené - anul III actorie), Carmen Moruz (anul III actorie - O dansatoare de cabaret) şi Brânduşa Aciobăniţei (anul II actorie, în dublul rol de

dansatoare şi servitoare) au fost degajate în mişcări, cu bun simţ artistic. Deopotrivă colegii lor, studenţi în anul al III-lea, Doru Aftanasiu şi Pompiliu Ştefan - cei doi spectatori recalcitranţi care se transformă în consumatori impertinenţi - au evoluat vioi, fără stângăcii, ori excese juvenile.

Corect, dar prea şters în rolul Dr. Hinkfuss, director de teatru şi regizorul piesei, Doru Zaharia n-a dominat scena şi nu a surprins încercarea de a seduce spectatorii.

Suflul acela bogat, ofertant al teatrului, viaţa lui comunitară au fost orchestrate regizoral cu inspiraţie. Modulările speciale, articulările, cadenţările - cu mare grad de perasibilitate datorită fineţei - reclamă desigur o igenă susţinută a spectacolului, conservarea grijulie a imponderabilelor de detaliu, prin repetiţii şi reluări.

DOINA MODOLA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

„În materie de artă sunt supranaturalist“

Afirmaţia, tranşantă ca un manifest insurgent, aparţine lui Heinrich Heine. Şi el continuă: „Cred că artistul nu poate găsi în natură toate tipurile de care are nevoie, cele mai extraordinare fiindu-i dezvăluite de spiritul său“. Succint, ni se propune un model estetic foarte romantic în esenţă, în măsura în care, pe lângă primatul naturii ca sens şi motivaţie a creaţiei, se legitimează imperativul imaginaţiei puse în libertate.

Peste mai puţin de un secol, termenii ecuaţiei şi calitatea lor se schimbă, datele de substanţă rămânând aceleaşi. Suspectat de uzură, desuetudine şi inadecvare, conceptul de natură este înlocuit cu acela de realitate, atotcuprinzător până la pierderea conturului şi ca atare uşor de manipulat. Spiritul, despre care vorbea romanticul Heine, este înlocuit cu imaginaţia sustrasă oricărei cenzuri raţionale şi cu subconştientul incontrolabil. Paranoia - critică sau nu - devine o productivă şi atractivă dimensiune a creaţiei. Mişcarea nou apărută, cu certificatul de naştere datat 1924 şi semnat de medicul provincial André Breton, se va numi suprarealism, prin anexarea vocabulei create de Apollinaire în 1917. Renegând totul, dar căutându-şi precursori - şi găsindu-i - pentru a se legitima, curentul iconoclast se dovedeşte a fi doar unul din accidentele presărate pe traiectoria tensiunii recurente a fantasticului. Acesta are o funcţie arhetipală, de matrice generatoare a infinitelor variaţiuni, pentru că se naşte permanent din ignoranţa şi neliniştile fiinţei. Revelaţiile, intuiţiile şi compulsările spiritului minat de incertitudini provin din agresiunea oniricului, a supranaturalului şi a fenomenelor extra, para sau metanormale. Spaţiul lor privilegiat se regăseşte în diferitele tipologii ale fantasticului. Imposibil de conturat cu stricteţe dar utilizate ca premisă de lucru pentru a delimita curente, tendinţe, mişcări, şcoli sau limbaje, aceste categorii rămân o construcţie teoretică vulnerabilă, deschisă şi în continuă metamorfoză.

Inexorabil, toate disocierile şi nuanţările noastre devin relative în momentul impactului cu existenţa concretă a semnelor plastice. Fapt demonstrat explicit de argumentul celor trei expoziţii deschise în Bucureşti, într-un interval de câteva zile, toate aflate sub protecţia fantasticului generic. Răsturnând ordinea cronologică, prima ar fi relevanta retrospectivă *Margareta Sterian* de la „Muzeul Naţional de Artă“, paradigmatică pentru tipul de fantastic ingenuu, originar aş spune, la interferenţa oniricului cu basmul şi cu mitologiile stratificate. Cea de a doua, coincizând cu inaugurarea galeriei de artă „Calderon“, relansează un *Sabin Bălaşa* aflat pe un straniu continent al explorărilor sale suprarealiste, petrecute sub semnul unei permanente alerte metafizice prin mixarea anxietăţilor şi a candorilor solare. În sfârşit, cea de a treia, de la „Căminul Artei“, aparţine pictorului tulcean *Eugen Barău*, reprezentantul unui fantastic sapienţial redactat cu ajutorul datelor realului, într-o formulă de fabulos narativ alimentat din străvechi datini şi eresuri.

Fireşte, nu putem sugera nici un fel de echivalenţă între cele trei atitudini distincte, nici conceptual şi nici ca limbaj. Tentaţia de a le discuta sub un acelaşi arc generic decurge doar din apartenenţa la un gen proxim unificator, cel al fantasticului absolut. Dilatând spaţiul discuţiei, ar mai exista şi un factor de interes privind contextul artei româneşti moderne. Argumentele oferite de cele trei expoziţii contribuie la definirea nuanţată a fantasticului specific pentru arta noastră, apariţie insolită produsă cu autoritate prin anii '70. Căci până atunci, exceptând experienţa suprarealistă a pictorilor asimilaţi şcolii pariziene - Marcel Iancu, Victor Brauner, Jacques Herold - arta românească nu a manifestat apetit pentru fantastic, poate doar la nivelul basmului sau al legendelor ilustrate existând câteva încercări. Cu atât mai interesante devin în acest context demersurile ulterioare, acoperind o arie tematică şi tipologică neaşteptat de vastă, cu subtilităţi şi particularităţi pasionante, oricum diferite de modelele în circulaţie, uneori chiar divergente.

Exemplul *Margaretei Sterian* este simptomatic sub acest raport, în primul rând pentru că ea redactează o tipologie inedită a fantasticului genuin şi apotropaic. Apoi pentru că, aflată la Paris în plină ecloziune suprarealistă, ea nu produce nici o lucrare ce s-ar putea anexa acestei tensiuni la modă. Ceva mai târziu, lucrând în cadrul campaniei sociologice iniţiate de Gusti, ea descoperă folclorul şi în dimensiunile sale fabuloase şi mitologice. Este o revelaţie cu efecte târzii, dimensiunea fantastică apărând în pictura sa prin interferenţa cu oniricul şi cu amintirile difuze ale unei copilării miraculoase. Astfel s-au născut imaginile obsedate de ritualurile naşterii, ale căsătoriei şi morţii, cele cu temă sacră extinsă asupra existenţei umane, soterice în esenţă. Dar, mai ales, „ciclul Brăneşti“, în care tradiţiile păgâne devin pretext pentru cortegii ale lumii ca teatru. În acest câmp obsesiv categoriile pure sunt greu de izolat, ele se interferează, se amplifică prin reciprocitate şi se hibridizează, pentru un efect emoţional total, conţinut în simpla iconicitate. Nici un fel de truculenţă, nici un fel de retorică narativă sau picturală nu întunecă aerul sărbătoresc, de magie albă, al imaginilor. Dar ceea ce dă originalitate acestui demers aparte este deplina libertate expresivă, indiferenţa faţă de norme şi bunele reguli codificate. De fapt, artista ni se relevă astfel încă din copilăria sa de orfană, când încheia disputele cu familia grijulie spunând: „Lasă, că ştiu eu cum!“. Acum, în această retrospectivă ce cuprinde etapele drumului către sine şi către artă, o regăsim aceeaşi, cea care ştia totdeauna „cum“. Doar pictural, optimist, omeneşte, fără vanităţi sau invidii sterilizante, fără precauţii sau calcule, doar cu o imensă bucurie şi dragoste de realitate, un constructor înnăscut şi tenace. Demiurgul unei lumi fantastice, de o inalterabilă ingenuitate, complice provocatoare la joc şi feerie.

Cu atât mai incitant ne apare punctul din care *Sabin Bălaşa* abordează fantasticul, pentru că el priveşte, simte şi exprimă substanţa existenţei prin caleidoscopul magic al suprarealismului. Artistul este un constructor de universuri stranii, impulsurile primite de la realitate sunt permanent descompuse şi prelucrate, chiar şi în datele morfologice. Rezultatul este o cosmogonie originală, o poetică sacră şi păgână totodată, încărcată de ecouri reverberate în care descoperim sau intuim premoniţii. Universurile lui Bălaşa, multiple şi telescopându-se în raporturi exponenţiale, sunt stranii şi adeseori anxioase, mai ales datorită capacităţii de a imagina - sau de a transcrie? - apariţii paranormale, fiinţe hibride şi peisaje astrale, în atmosfera unor civilizaţii dispărute. Ambiguitatea sintaxei apariţiilor şi rafinamentul virtuozităţilor morfologice generează o stare de incertitudine şi veghe de extracţie metafizică, în ciuda apariţiilor feminine de o barocă vitalitate. Registrul cromatic solar, prevestind bucurii edenice, se converteşte astăzi în serii de game reci, poate mai propice meditaţiei romantice decât jubilaţiei dionisiace. În câteva lucrări apar şi rigori geometrice acuzate, cu planuri tranşant definite prin ton local, evident provenite din estetica renaşterii, îmbogăţită imaginativ şi simbolic, iar nu din frecventatul model De Chirico. De altfel, în structura sa funciară Sabin Bălaşa este un renascentist întârziat - sau timpuriu? - care crede în antropocentrism şi în ordinea scientistă. Dar el constată că lumea

concretă a devenit prea mică, sau insuficientă, pentru a oferi explicaţii şi soluţii tuturor asalturilor speculaţiei intelectuale şi mesajelor subconştientului febril. Şi atunci evadează, sau doar se retrage, într-un univers extrasenzorial, în care visul şi realitatea, dorinţa şi existentul coabitează fertil, sub protecţia unui etern principiu feminin. Oricum, atent selectate după o grilă a exigenţei şi relevanţei, lucrările lui Sabin Bălaşa pot intra în dialog cu orice reper din panoplia genului, fie numai şi prin rafinata lor picturalitate autonomă.

Fascinantă într-un alt mod este şi pictura lui *Eugen Barău*, personaj descins din propria pictură, unde a pătruns pentru a exemplifica toate dramele, înălţările, deriziunile şi convertirile omului, într-o lume a spectacolului perpetuu. În felul său el este un idealist capabil de morală şi sacrificiu, dar incapabil de replică sau revanşă în afara celor artistice, un om profund ataşat moralei creştine şi eticii binelui. Aşa apare în pictura sa, baroc narativă, redundantă, încărcată de simboluri, sigle, fabule şi parabole deghizate, de înţelepciuni populare extrase din straturi pierdute sau acoperite de aluviunile unui nou sistem de relaţii interumane. Tablourile sale sunt ample scenarii sau desfăşurări narative cu filon sapienţial, în care aglomerarea de personaje reconstituie un etern uman, dar nu refuză nici referirile acide, chiar dizolvante, la actualitate şi contemporani. Lumea lui picturală, cu desenul expresionist şi coloritul în game joase, punând în valoarea lor reală glazurile, îi cuprinde şi pe atemporalii Bosch şi Bruegel, în ceea ce au ei uman şi crud, real şi fantastic. Pictând avatarurile fiinţei, Barău se defulează şi eliberează în acelaşi timp omenirea de propriile spaime, derute şi nemulţumiri. Dincolo de foiala adeseori imundă a personajelor, malefice sau doar ridicole, artistul poate fi regăsit prin aspiraţia sa către înălţimea şi puritatea credinţei, întruchipată printr-un Voroneţ arhetipal ce patronează universul mundan. Ca în tabloul în care un bărbat şi o femeie, minusculi în faţa muntelui imens acoperit de gheţuri, se încăpăţânează să ducă pe o săniuţă de copil spre vârful solitar un imens pom în floare. Acesta mi se pare a fi mesajul unei creaţii realizate cu fervoare, o revelaţie pentru publicul nostru, dacă nu am fi prea grăbiţi şi intoleranţi în execuţiile prin etichete.

Oricum, cele trei expoziţii marchează un reper provocator, solicitând regăsirea şi relansarea interesului faţă de fantasticul autohton, faţă de maeştrii săi iluminaţi.

Virgil V. MOCANU

TV

Scaunul catodic

În 1971 existau în Franţa peste cinci sute şi cincizeci de mii de televizoare color. Luni, 1 noiembrie, în acelaşi an, debuta emisiunea *Italice*, animată în direct de Marc Gilbert, singura emisiune literară de pe canalul doi al ORTF. Tot atunci, Georges Pompidou îi răspundea unui amic, ce observase nivelul mediocru al emisiunilor tv., astfel: „se poate, dar televiziunea este o armă, iar ea nu se adresează intelectualilor“.

În noiembrie 1993, tot pe acolo, aproape nouăzeci la sută dintre dânşii posedă cel puţin un televizor. Având posibilitatea alegerii, la diverse paliere de preţ, telespectatorii consumă cam două ore zilnic de căscat ochii la micul ecran. Omul mediu doreşte ştiri şi divertisment. Grila de programe trebuie să satisfacă mai toate gusturile, în ordinea proporţiilor statistice. De aceea e mai mult decât rizibil să ceri o emisiune de mare cultură în „prime time“(intervalul 20-22).

Ceea ce nu înţeleg nici un moment realizatorii noştri este că şi prin divertisment se poate picura cultură. De masă, nu de bibliotecă. Dar depinde de cel sau de cea care încearcă să te facă s-o înghiţi. Depinde de cum dă în cadru, de cât stă în cadru, de cum stă în acelaşi cadru. Paradoxal, dar singura emisiune nimerită este „robingo“. O astfel de „chestie“, înainte sau după jurnalul televizat, ar trebui să se difuzeze zilnic. Astfel nu am mai avea parte de toate ţaţele crăinicărese, strunjite în gulieraşe demodate sau bombate în coafuri cobitoare. Nu am mai tot comuta pe alte canale (am „zappa“!), să căutăm documentare şi varietăţi făcute de profesionişti. Nici părerile chivernisite ale câte unui invitat nu ne interesează, fiindcă îl ştim prea bine pe ăla, cu tipul de discurs al lui cu tot (printre atâţia intelectuali filozoficeşti unul singur l-a citat pe E. Morin, la zi). Iată de ce trebuie să vă recomandăm TV Sigma: feţe deschise, vioaie, repezi.

A apărut o reclamă „à la roumaine“, de un rar tembelism, rod al eforturilor de „gândire“ ale unui comediant-fotbalist ce joacă mai mult pe la bodega „La Premiera“ decât pe vreo scenă, ceva. În timp ce SOTI ne-a îndopat cu „Mărgelatu“, am mai văzut o cap d'operă din seria „Maciste“: „Dacii“. Pe urmă ne-am delectat cu o preluare din Câmpul lui Marte, ascultând un divin purtător de „pe haş“: Pavarotti.

Au fost apoi zile de sărbătoare, cu manifestări şi manifestaţii, unele copiate după „quatorze juillet“ (fără artificiile şi interviul prezidenţial), cu filme pentru copii din primitiva noastră şcoală de cinematografie. Au mai apărut trei bătrânei (unul dintre ei nici n-ar mai trebui să iasă din casă, la pâine, după ce s-a dat în stambă în zilele puciului moscovit) care au dat foc pe lângă cine a făcut Unirea. Nu au fost citaţi ochii violeţi ai reginei Maria, deasupra logiilor şi bolgiilor de la acea vreme. A mai găfăit un aşa-zis serial de luni, execrabil şi ca scriptură şi ca prafturà interpretativă (la categoria „actori“ nu sărim peste mediocritate, geabă ne tot fălim cu nu'ş ce festival McDonald's teatral, generaţia asta nu va vedea Hollywood-ul decât ca o gumă de mestecat!), ne-a mai scrâşnit eternul călător I. Grigorescu, pe linia şcoala profesională de literatură - Moscova-Varşovia-Capetown („viaţa ia forma unei metereze“, auzi, „oraş înălţat pe verticală“, şi alte comparaţii voiniceşti care delapidează auzul, ca pe vremuri, istorie cunoscută după cursul primar prescurtat), ne-am calificat la mondiale cântând, am ascultat din poemele lui A. Ciurunga (se pregăteşte, poate, I. Potopin), a fost frig şi l-am văzut pe vechiul premier Stolo întremat şi specialist în vinuri. „Tip-Top Minitop“ copiază emisiunea lui J. Martin, actualităţile lâncezesc şi tind către telejurnal şi către multe grade inferioare lui zero. A murit firescul lui Ioan-Luchian Mihalea, Dumnezeu să-l odihnească!

La câteva luni după Bulgaria, TV 5 Europe ne-a făcut hatârul de-a ne prezenta taraful de la Clejani.

Nicolae ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Corespondenţă

Neizbutind să mă obţină la telefon şi înverşunându-se, totuşi, a nu mă scuti de comentarii asupra unor (după el) „cestiuni arzătoare la ordinea zilei", perseverentul fost coleg de liceu a recurs la corespondenţă.

«Dragă - îmi zice -, ştiu că nu te uiţi la televizor, şi bine faci. Şi eu îmi promit mereu să renunţ la o asemenea pierdere de timp, dar seducţia unor emisiuni anunţate e prea mare, uneori, spre a putea să-i rezist. Nu-mi pot reprima tentaţia de-a urmări dezbateri. Şi, Doamne, cum se bate apa-n piuă tocmai în durata lor! Se spun, nu-i vorbă, şi lucruri interesante, se articulează opinii incitante, se avansează idei stimulative, dar caracteristica majoră a emisiunilor colocviale este că, în ele, se debitează locuri comune exasperante, generalităţi goale, se vântură principii fără aplicabilitate. Şi, mai ales, se politizează totul, cu indecenţă. De fiecare dată, problemele esenţiale, de însemnătate vitală, sunt eludate. Cele economice în special. Timpul de emisie acordat acestora e întotdeauna insuficient, şi nici cel avut la dispoziţie nu-i gospodărit raţional. Atât redactorul cât şi invitaţii lungesc formidabil consideraţiile introductive şi, când să intre în fondul tematicii abordate, descoperă cu stupefacţie (sau, în orice caz, spre stupoarea telespectatorilor) că mai sunt doar câteva minute până la încheierea inevitabilă a discuţiilor. Caracteristică e şi o altă situaţie. Declarându-se, uneori, controverse aprinse, ceva provoacă devierea de la subiect, exact în clipa când se atinge miezul acestuia, punctul cel mai nevralgic. Cineva intervine, volatilizând chestiunea exact în momentul când *suspens*-ul celor din faţa micilor ecrane ajunge la *climax*. E întrebat, de pildă, reprezentantul guvernului dacă nu cumva există vreo posibilitate de stopare a inflaţiei, şi ţara întreagă aşteaptă răspunsul cu respiraţia oprită. Înainte însă ca înaltul demnitar să poată deschide gura, pentru a răspunde, unul dintre interlocutori (redactorul sau altcineva) lansează intempestiv o altă întrebare şi toţi se reped asupra ei, asemenea deştepţilor ce sar în apă spre a recupera piatra aruncată de un nebun, uitând apoi să vină la „chestie". Aşa se petrece constant, de patru ani, aproape. Nu-i chip să tragi o concluzie în deplină cunoştinţă de cauză, sau măcar să te edifici în vreo problemă, prin urmărirea dezbaterilor televizate.

Nu asta voiam să-ţi scriu, însă. Asta e doar o... introducere. M-am contaminat, se vede, şi eu de năravul de a bate câmpii, în loc de a intra în temă direct. Voiam să-ţi dezvălui (indiferent dacă te interesează sau nu) cât m-au distrat, ca să zic aşa, spusele în cadrul ultimelor emisiuni-dezbateri ale unora dintre „intelectuali". Inutil, sper, să specific la cine mă refer. Toată lumea ştie cine sunt „intelectualii". Explicitez, totuşi: „intelectualii" sunt cei ce formează *Grupul pentru dialog social*. Calitatea aceasta le este rezervată lor în exclusivitate. Cine le-a acordat-o? Cum cine? Şi-au „asumat-o" ei înşişi. Aşa e în democraţie. Te autoproclami supratalentat, ultrainteligent, genial - şi, bineînţeles,... democrat, şi gata. Dacă nu-ţi recunoaşte cineva aceste însuşiri, cu atât mai rău pentru el. Se cheamă că e înapoiat, semidoct, sfertodoct şi neo- sau criptocomunist. Cine o stabileşte? Iar cine? Păi, „intelectualii" o stabilesc, cine altcineva?! Îţi aminteşti, poate, că, în timpul emisiei, cineva a întrebat la telefon: pe ce bază vă consideraţi numai voi intelectuali? Eu am fost acela. Nu mi s-a răspuns. Natural; prea era grosolană întrebarea. S-a dat, în schimb, definiţia intelectualului. Intelectual este cine gândeşte. Este intelectual cine pune întrebări, cine atentează la comoditatea gândirii în formule, cine, rupând inerţia şi stereotipia gândirii instituţionalizate, nelinişteşte conştiinţele. Găsesc definiţia impecabilă. Ea îmi aminteşte caracterizarea de către Marx a realismului. Realismul critic zdruncină optimismul burghez... Ceea ce mă înduioşează, dar mă şi sperie, este ingenuitatea cu care o funcţie eternă a spiritului este prezentată de câţiva dintre contemporanii noştri ca aparţinându-le numai lor. Toţi ceilalţi suntem sfertodocţi, nulodocţi, acefali. Doar ei „gândesc". Pe noi, pe cei din afara Grupului, „intelectualii" ne asimilează masei celor ce strigau, zice-se, în 1990, „Noi muncim, nu gândim!" şi „Moarte intelectualilor!" Oare, chiar se vor fi strigat asemenea lozinci? Eu nu le-am auzit, cu toate că urmăream pe-atunci în permanenţă mişcările de stradă. Am întrebat şi pe mulţi alţii, şi n-am găsit pe nimeni care să-şi amintească să le fi auzit. Tot mai mult sunt tentat a crede că respectivele lozinci au fost inventate *post festum*. Să lăsăm însă asta! Nu pot trece, totuşi, fără să o subliniez, peste candoarea adorabilă a celor ce pretind că numai ei gândesc, numai ei îşi pun întrebări, numai ei detestă îmburghezirea conştiinţelor. Mai ţii minte, desigur, cuvântul lui Arghezi la o conferinţă a scriitorilor: ai ascultat-o doar, erai în sală; eu numai am citit-o. Tinereţea, a spus marele poet, crede câteodată, cu o „sfântă naivitate", că ea a descoperit literatura, aşa cum îndrăgostiţii au sentimentul că dragostea începe cu ei, uitând - reproduc textual, din memorie - că „atributele tinereţii se exercită ironic, de la Adam încoace, neîntrerupt". Aceasta este psihologia „intelectualilor" noştri. Se cred Alfa. Nu ştiu dacă şi Omega. Se cred Hristoşi. Lumea începe cu ei. Gândirea debutează cu ei. Ei sunt calea, adevărul şi viaţa. Doar prin ei se accede la intelectualitate.

Mai mult însă decât sublima megalomanie a genialoizilor contemporani m-a impresionat, şi în emisiunile cu pricina, reversul acesteia: victimizarea. Avusesem impresia că, între timp, au renunţat la postura de persecutaţi, că nu mai suferă de mania persecuţiilor. Impresie gratuită! Unii dintre telegenicii personificatori ai genialităţii au profitat de cea mai recentă apariţie a lor pe ecranele televizoarelor pentru a se lamenta că nu sunt înţeleşi, că nu li se acordă veneraţia cuvenită şi chiar că li se refuză „dreptul de a fi ascultaţi". Asta, orişicât, e prea de tot. Păi, bine, frate, ce ar dori? Ce mai vor? Au monopolizat presa, editurile, „fundaţiile", mass-media, bursele, invitaţiile, premierile, distincţiile -, ce le mai lipseşte?! Doar să fie purtaţi pe braţe, ca patricienii - sau ca Papa, pe lectică. Exagerez, oare? Să luăm presa. În ce periodice ale opoziţiei sau aşa-zise neutre nu au acces? Şi acestea formează majoritatea covârşitoare a publicaţiilor. Guvernul şi partidul de guvernământ, în orice caz, nu au la dispoziţie nici un periodic. Că există publicaţii de extremă stângă (ce susţin, în acelaşi timp, principii ale extremei drepte), asta e altceva. Ele susţin stăpânirea în anumite chestiuni, dar o critică în altele. Un ziar, o revistă care să susţină politica guvernamentală tot atât de explicit şi consecvent cum o combate presa ostilă puterii nu există, în afară de necitita *Dimineaţa*. Revistele de cultură aparţin „intelectualilor" în cvasitotalitate. Voi, „sfertodocţii", cum aţi fost pecetluiţi într-o emisiune (pe mine nu mă includ, întrucât nu scriu decât corespondenţă), aveţi doar *Literatorul*, un săptămânal pe care nu-l găseşti în toată Capitala decât în vreo două-trei locuri, iar în ţară doar ici-colo, din când în când, şi *Caiete critice*, revistă de circulaţie strict internă, adică numai în interiorul redacţiei - ... când apare, de vreo două ori într-un an. Toate celelalte periodice cu profil cultural sunt ale „intelectualilor". Celor din afara Elitei le sunt tot atât de inaccesibile ca muntele Athos oricărei făpturi de sex feminin, de la găini la prinţese. Tot

numai „intelectualii" sunt invitaţi la televiziune. Vreau să spun: la emisiunile de largă audienţă ale televiziunii. La cele de specialitate, urmărite doar de aceia ce aşteaptă să se vadă în ele, mai apare şi câte unul dintre neposesorii brevetului „intelectual", dar e ca şi cum n-ar apărea. Cine îl bagă în seamă pe unul care pronunţă, între alţi trei, o frază-două - din care nu se înţelege nimic, întrucât s-a eliminat contextul în care fuseseră spuse la înregistrare - despre un scriitor sau un curent literar? Remarcaţi că „intelectualii" sunt doar cei ce apar îndeosebi duminica şi lunea, cei solicitaţi să se pronunţe în chestiuni de interes mai general, să emită păreri, puncte de vedere, să interpreteze situaţii de mai acută actualitate decât cele fixate într-un episod romanesc sau sugerate printr-o metaforă poetică. Ei bine, dreptul la opinie în probleme generale e rezervat „intelectualilor".

Scriitorii, criticii, eseiştii etc. „intelectuali", fac, în general, totală abstracţie de ceilalţi, de neintelectuali. Dacă scriu sau conferenţiază despre evoluţia culturii româneşti după al doilea război mondial, ei sar din perioada interbelică direct în deceniul al şaptelea, eludând perioada – şi generaţia – intermediară. Procedează aidoma egiptenilor din antichitate care suprimau din orice text, din toate inscripţiile numele faraonilor neagreaţi. Ultrademocraţii practică un totalitarism absolut. Cât priveşte deplasările în străinătate, ce să mai vorbim?! Obţin invitaţii numai cei ce şi-au exprimat deschis ostilitatea faţă de actuala putere. Cei ce nu o critică permanent şi furibund au tot atât de puţine şanse de a călători peste graniţă ca în cea mai opresantă perioadă ceauşistă. Ştii, evident (de la tine am aflat-o şi eu), că Valeriu Cristea era, acum vreo doi ani, pe punctul de a pleca pentru câtva timp, scurt, undeva în Occident, dar i-a fost retrasă invitaţia, în ultima clipă descoperindu-se că nu se numără printre adversarii obstinaţi ai puterii. În schimb, cei ce mergeau în străinătate, şi sub Ceauşescu, cel puţin o dată pe an, cutreieră, de aproape patru ani, necontenit, mapamondul în lung şi-n lat, pentru a ţipa în cele patru vânturi că în România e dictatură, e comunism, nu-i libertate, sunt încălcate drepturile omului, că nu se mai poate trăi. Înapoiaţi în ţară, ei ne sperie, până la viitoarea lor călătorie cu toate grozăviile apocaliptice pe care le merităm pentru neobţinerea certificatului de bună purtare din partea „lumii civilizate".

Aceştia sunt „intelectualii" noştri autogenializaţi şi autovictimizaţi. Să ne trăiască!»

Aceasta e scrisoarea primită de la fostul coleg de liceu. Nu mai reproduc încheierea, banală. Semnătura fiind cu totul obscură, se confundă cu anonimatul, aşa că nu are sens a o deconspira. ■

PEISAJE CITADINE

(fragmente)

PEISAJ CU VAMPIRI

Un vampir trece zburând deasupra oraşului-ţintirim.
(Văzute de sus,
turlele bisericilor cu cruci
par morminte).
În dosul său fâlfâie un al doilea,
ţinându-l de mijloc
şi avându-şi colţii înfipţi
sănătos
în fundul primului.
Un al treilea îi urmează,
suspendat de al doilea
căruia îi suge sângele.
Şi aşa mai departe,
la nesfârşit,
tot cerul e înnegrit de vampiri
care se vampirizează reciproc,
în horă,
primul cu colţii înfipţi
în fundul ultimului.
....
Pe strada pustie,
singur trecător,
eu, Saint Tobi, grăbesc pasul,
deschizându-mi umbrela.

PEISAJ CU GROPI

Blocurile-turn devenind neutilizabile
- din lipsă de confort -
locuitorii oraşului s-au refugiat
în gropi.
Fiecare citadin îşi are groapa sa
cu apă şi gaze.
Două milioane de oameni,
în două milioane de gropi,
flutură steagurile albe în zori.
Pe cer se-naltă
soarele cu dinţi
şi gheare.

PEISAJ LACUSTRU

A plouat o zi şi-o noapte.
Toate canalele subterane
şi-au vomitat prea plinul de gunoaie.
Printre blocuri,
un râu murdar îşi poartă apele.
Pe terase şi acoperişuri,
supravieţuitorii
pândesc trecerea bărcii salvatoare:
un luntraş uriaş,
King Kong,
cu cap de guzgan,
ne culege în palme,
ne caută în gură
(fiecare trebuie să aibă un dinte de aur)
şi ne poartă
dincolo.

Saint TOBI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

George ORWELL

Lăsați aspida să zboare

Scris de George Orwell în 1936, înainte de a deveni faimos, datorită "Fermei animalelor" și "1984", romanul "Keep the Aspidistra Flying" atacă societatea uniformizantă, comercială, imbecilizantă, ce-și împinge membrii inevitabil spre izolare sau ratare. Pentru Orwell, banul devine o temă, pur și simplu. Gordon Comstock, un tânăr singuratic ce aspiră să devină scriitor, renunță la o slujbă promițătoare, într-o companie de publicitate, angajându-se ca vânzător într-o librărie, pe jumătate de normă, în speranța că astfel va avea mai mult timp liber pentru scris. Dar schimbarea statutului său social nu-i aduce libertatea dorită, ci un alt tip de sclavie - sărăcia. Se îndrăgostește de Rosemary, lucru ce-i sporește chinurile, deoarece e urmărit de obsesia că sărăcia sa îl va împiedica să o cucerească. În cele din urmă, ambițiosul său experiment va eșua, căci va fi silit să se reîntoarcă la punctul de plecare, reintegrându-se în acel "middle-class" pe care a disprețuit-o atâta. O va cuceri pe Rosemary, dar pentru asta își va sacrifica visul, redevenind un banal cetățean, cenușiu ca toți cei din jurul său.

O să-ți publicăm un poem în numărul de luna viitoare al "Anticristului", strigă Ravelston de la fereastra apartamentului său aflat la etajul unu.

Gordon, aflat dedesubt, pe trotuar, se arătă uimit, prefăcându-se că nu-și mai aduce aminte despre care poem era vorba. Își amintea foarte bine de el, ca de toate poemele sale, de altfel.

"Care dintre ele?, spuse.

"Cel în care e vorba de prostituata muribundă. Ni s-a părut foarte bun."

Gordon lăsă să-i scape un chicotit de satisfacție, pe care se strădui să-l deghizeze într-un râs sardonic, de autoironie.

"Aha! Prostituata muribundă! Asta ar fi ceea ce numiți voi, unul dintre subiectele mele preferate. Data viitoare am să vă dau unul despre o aspidă conservată într-un borcan."

Chipul juvenil și sensibil al lui Ravelston, încadrat de un bogat păr șaten închis se dădu un pic înapoi, din rama ferestrei.

"Este groaznic de frig", spuse el. "Mai bine ai urca la mine, să mănânci ceva."

"Nu. Mai bine coboară tu. Am luat prânzul. Hai să mergem să bem o bere."

"E-n regulă. Așteaptă-mă juma de minut, cât să-mi pun pantofii."

Vorbeau deja de mai multe minute, Gordon pe trotuar, iar Ravelston aplecat, la fereastră. Gordon își anunțase sosirea nu printr-o bătaie în ușă, ci aruncând o pietricică în geam. Întotdeauna făcea tot ce-i stătea în putință ca să evite să pună piciorul în apartamentul lui Ravelston. Exista ceva în atmosfera acelui apartament care îl deranja, făcându-l să se simtă murdar, urât, nelalocul său. Avea un aer indescriptibil, de lux, de bogăție. Doar pe stradă sau într-o berărie se putea simți aproximativ egalul lui Ravelston. Acesta ar fi rămas cu gura căscată dacă ar fi știut că apartamentul său de patru camere, la care se gândea ca la o locuință prăpădită și strâmtă, poate avea un asemenea efect asupra lui Gordon. Pentru Ravelston, a locui în cartierul Regent Park era, practic, același lucru cu a trăi într-una dintre mahalalele rău famate de la marginea orașului. Hotărâse să locuiască aici "en bon socialiste" (în franceză în text, n.t.), întocmai cum snobii se mută în Mayfair, doar ca să-și poată scrie pe cărțile de vizită o adresă în cartierul rezidențial. Asta făcea parte dintr-o luptă de-o viață pentru a evada din propria clasă socială și a deveni un membru onorific al proletariatului. Ca toate încercările de acest gen, și a lui fusese sortită eșecului. Nici un bogătaș nu va reuși vreodată să se deghizeze în sărăntoc. Banii, întocmai ca amprentele uitate la locul unei crime, îl vor trăda mereu.

Pe ușa de la intrare se afla o plăcuță de aramă pe care scria:

P.W. Ravelston
"Anticrist"

Ravelston locuia la etajul unu, iar birourile "Anticristului" se aflau la parter. "Anticristul" era o revistă lunară, de orientare socialistă vehementă, dar într-o formă cam bolnăvicioasă. În general, îți dădea senzația de a fi editată de un fervent nonconformist, care-și transferase potențialul de credință pătimașă dinspre Dumnezeu spre Marx, înhăitându-se în acest scop cu o bandă de poeți moderniști. De fapt, conținutul revistei nu trăda adevăratul suflet al lui Ravelston. Adevărul era că avea o inimă mult mai blândă decât ar fi trebuit să aibă un editor și, în consecință, se afla la cheremul colaboratorilor săi. Practic, în "Anticrist" putea fi publicat orice material, dacă Ravelston l-ar fi suspectat pe autor că moare de foame.

Ravelston apăru după câteva clipe, fără pălărie, trăgându-și o pereche de mănuși elegante. Dintr-o privire îți puteai da seama că ai de-a face cu un tânăr bogat. Purta uniforma intelectualilor cu bani: un pardesiu vechi, de tweed - dintre acelea care fuseseră făcute de un croitor iscusit și deveneau tot mai aristocratice pe măsură ce se învecheau -, pantaloni largi, gri, un pulover verde și pantofi maro, bine lustruiți. Își făcuse un obicei din a merge îmbrăcat astfel peste tot, inclusiv în case distinse și restaurante de lux, doar pentru a-și dovedi disprețul față de convențiile clasei de sus, fără a realiza însă că numai un reprezentant al acestei clase și-ar fi putut permite să facă un asemenea lucru. Deși era mai în vârstă cu un an decât Gordon, arăta mult mai tânăr decât el. Era foarte înalt, cu un trup musculos și umeri lați, având elasticitatea și distincția specifice tinerilor de bani gata. Dar exista, totuși, un aer ciudat, de jenă, în mișcările și expresia feței sale. Dădea mereu senzația că tocmai iese din drumul cuiva. Când își exprima o opinie, întotdeauna își scărpina nasul cu degetul arătător. Adevărul era că în toate momentele existenței sale își cerea iertare, în mod implicit, pentru mărimea veniturilor sale. Amintindu-i faptul că era un ins bogat, îl puteai face să se simtă la fel de stingherit ca și Gordon, dacă i s-ar fi spus cât de sărac este.

"Și spui că ai mâncat deja?", zise Ravelston, cu accentul său din Bloomsbury.

"Da, de mult. Tu n-ai mâncat?"

"Ba da, sigur că da. Absolut!"

Se făcuse opt și douăzeci, iar Gordon nu mai băgase nimic în gură de la amiază. Nici Ravelston, de altfel. Gordon n-avea de unde să știe dacă Ravelston era flămând, dar Ravelston știa că Gordon era flămând, iar Gordon știa că el știe. Totuși, ambii găsiră de cuviință să spună că nu erau flămânzi. Luau masa foarte rar sau niciodată împreună. Gordon nu l-ar fi lăsat niciodată pe Ravelston să-i plătească mâncarea, iar el personal nu-și putea permite să mănânce la restaurant, nici măcar la cele mai ieftine, ca Lyons, sau A.B.C. Era o luni, iar lui îi mai rămăseseră cinci shillingi și nouă pence. Cu banii ăștia ar fi putut acoperi prețul a două halbe, la un "pub", dar în nici un caz un prânz. Când el și cu Ravelston se întâlneau, exista un soi de înțelegere tacită ca nici una dintre activitățile comune să nu implice cheltuirea unor bani, cu excepția câtorva shillingi dați pe bere, într-un "pub". Astfel, se putea păstra iluzia că nu există diferențe majore între veniturile lor.

Gordon se trase mai aproape de Ravelston, când plecară de lângă casa acestuia. L-ar fi ținut chiar de mână, dacă s-ar fi putut. Alături de silueta înaltă și elegantă a acestuia, el părea sărăcăcios și pricăjit. Îl adora pe Ravelston și niciodată nu se simțea cu adevărat în largul său alături de el. Nu s-ar fi putut spune că Ravelston ar fi avut niște maniere ireproșabile, dar poseda o delicatețe funciară, o atitudine tolerantă față de viață, pe care Gordon nu-și amintea s-o fi văzut în altă parte. În mod indubitabil, aceasta se lega de bogăția lui - cu bani se pot dobândi toate calitățile posibile. Dar, totuși, Ravelston nu se comporta ca o persoană cu bani. Acea degenerare adipoasă a spiritului, care se dezvoltă o dată cu bogăția, nu-l atinsese. Scăpase de ea datorită unui conștient și permanent efort. De fapt, întreaga sa viață fusese o luptă pentru a scăpa de simptomele bogăției. Acesta era și motivul pentru care își cheltuise o mare parte din venituri pentru editarea unei reviste socialiste lunare, total nepopulare. În plus, pe lângă "Anticrist", găsise numeroase alte căi de a-și risipi banii. Un adevărat trib de milogi, începând cu poeți neînțeleși și terminând cu pictori ambulanți, roia în jurul său fără oprire. Pentru el își păstrase o sumă în jurul a opt sute de lire pe an, simțindu-se rușinat chiar și de aceasta. Dar, deși nu era un venit cu adevărat proletar, nu reușise să se descurce cu mai puțin. Opt sute pe an era o sumă minimă pentru el, exact cum pentru Gordon suma era reprezentată de două lire pe săptămână.

"Cum merge treaba la muncă?", întrebă Ravelston prietenos.

"Oh, ca de obicei. E genul de serviciu absolut adormitor. Transpiri, bârfind cu niște găini bătrâne despre inși ca Hugh Warpole. Nu sunt făcut pentru asta."

"Mă refeream la munca ta - la scris! Cum îți iese "Plăcerile Londrei?"

"Ah, Dumnezeule, nu-mi vorbi de asta! Mi-a scos peri albi!"

"Nu înaintează deloc?"

"Cărțile mele nu merg înainte. Merg de-a-ndăratelea!"

Ravelston dădu compătimitor din cap. Ca editor al "Anticristului", se obișnuise să-i încurajeze pe poeții colaboratori, acest lucru devenind ca un soi de a doua natură a sa. Niciodată nu simțea nevoia de a-și pune întrebarea "de ce Gordon nu poate să scrie", sau să se întrebe "de ce poeții, în general, nu pot să scrie sau, dacă o fac, totuși, rezultatul este tot atât de sec precum zgomotul unei boabe de mazăre înăuntrul unei tobe." Așadar, spuse cu o voce plină de accentele unei adânci înțelegeri colegiale:

"În orice caz, trebuie să recunosc faptul că nu trăim vremuri prea potrivite pentru a scrie poezie."

"Să știi că ai dreptate!"

Gordon își lovi glezna de marginea trotuarului. Ar fi vrut ca "Plăcerile Londrei" să nu fi fost evocată. Îi amintea de dormitorul său minuscul și înghețat unde se îngrămădeau, sub borcanul de formol în care se încolăcea aspida, foile boțite ale manuscrisului. Răspunse brutal:

"Asta-i meseria de scriitor! E un rahat, asta e! Să stai într-un colț, torturându-ți creierul, obosit și el de multă vreme, doar pentru asta! Și, la urma urmelor, cine mai are nevoie de poezie în ziua de azi? A dresa purici pare o meserie cu mult mai folositoare societății, în comparație cu ceea ce fac eu!"

"Totuși, n-ar trebui să te lași descurajat. La urma urmelor, tu creezi ceva, lucru care nu se poate spune despre o mulțime dintre poeții contemporani. Ai scris "Șoareci", de exemplu!"

„*Șoareci*? Numai gândul la volumul ăsta mă face să vărs!"

Își amintea cu scârbă de acele patruzeci-cincizeci de poeme mici, firave, fiecare în borcanul său etichetat, ca niște prunci avortați. "Un debut ce promite" scriseseră cei de la "The Times Literary Supplement". S-au vândut o sută cincizeci și trei de exemplare iar restul au fost returnate. Avu una dintre acele senzații de groază și amețeală pe care le are fiecare artist, atunci când se gândește la propria operă.

"E moartă cartea asta", spuse. "Moartă ca un blestemat de foetus într-un borcan de spirt."

"Ei, nici chiar așa! Asta se întâmplă cu majoritatea cărților. Nu poți aștepta să ai vânzări fenomenale cu o carte de poezie în ziua de azi. E o concurență mult prea mare."

"N-ai înțeles, nu mă refeream la asta. Voiam doar să spun că poeziile alea sunt moarte. Nu mai e viață în ele. Tot ceea ce am scris se află în situația asta. Fără viață, fără vlagă... Nu neapărat urât sau vulgar. Dar mort - pur și simplu mort." Cuvântul "mort" stârni un ecou în mintea sa, punându-l pe gânduri. Mai târziu adăugă: "Versurile mele sunt moarte, pentru că și eu sunt mort. Cu toții suntem morți. Oameni morți, într-o lume moartă."

Prezentare și traducere
de Radu BĂIEȘU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

În zbor

Elena VĂCĂRESCU

ÎN ZBOR

În unele din zile ne-apar, în vise, spaţii
Ce par atât de strâmte încât, sub zări cu nori
Ni se opreşte setea de zbor, iscând senzaţii
În suflet, ca parfumul de-April prin închisori.

Atunci nimic, în suflet, nu e destul de mare
Nici clarele abisuri cu astrele-n tării
Nici oceane-albastre cu lame călătoare
Care îşi duc splendoarea spre zarişti purpurii.

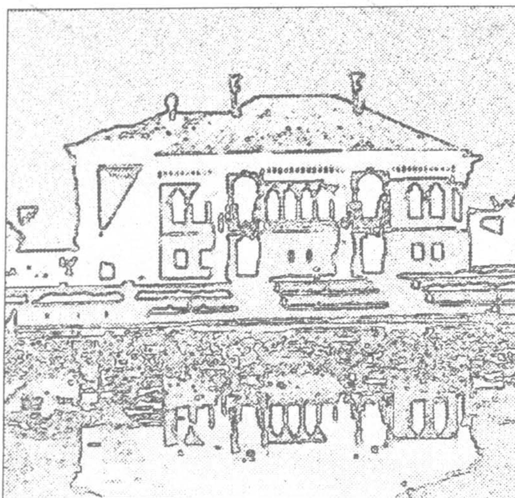
Căci dincolo de drumuri, de roci, de altitudini,
Înnebunit de spaţii, voi-m-aş călător,
Ca într-o amintire de vaste solitudini
Când sufletele noastre pluteau în largul zbor.

Lovit de vântul rece al spaimei tăinuită
Al cărui haos roade în noi obscur şi-amar. -
Unde-ţi plutiseşi, liber, fiinţa ta rănită
Cu cap izbit de ziduri şi palma-n cuie mari?

Tu ce urmaseşi zborul de zori spre zări astrale
Spre leagănul în care stă soarele drept scut
Ce ai făcut cu-avântul din aripile tale
Aripile de aur pe unde l-ai pierdut?

CÂNTEC DE RĂZBOI

Şi geme vântul şi suportă
Ecoul luptei, uriaş!
Când trece, neagră, o cohortă
Pământu-i tremură sub paşi.
Văd aer roşu, cer livid,
Sub zborul corbilor, avid
Să roadă morţii militari.
Iar în încinsa cavalcadă
Ca o recoltă seceratǎ
Cad, rând pe rând, cei bravi şi tari!
Doar pentru ei, acestei glorii
Drapelul 'nalt va fremăta?
Din radioasele victorii
Nu vreai şi tu o parte-a ta?
Ah! Fii gelos pe-al lor extaz.
După al morţii aspru ceas
Triumful din suflarea lor
Îi făcea puri precum lumina.
Armura lor sfida rugina
Şi nume-aveau nemuritor.
Ştii tu că azi păşeşti pe unde
Strămoşii dorm, în humă, jos
Şi orice zgomot îi pătrunde
Trezindu-mi-i din somn pios?
Visând străvechile alarme
Ei stau şi azi proptiţi în arme.

Anne de NOAILLES

SCRIU PENTRU ZIUA CÂND N-O SĂ MAI FIU

Scriu pentru ziua când n-o să mai fiu.
Că-mi plac plăceri şi aer proaspăt, scriu.
Celor din viitor le dau povaţa
Cum am iubit natura şi viaţa.

REGRETELE

Plecaţi. Printre morminte voi sta-n singurătate
Sunt morţii în ţărână, prin dimineţi curate. -
În jur miros de frunze şi ierbi, îmbătător
Iar morţii-şi duc în moarte tot restul vârstei lor.
Dansantu-mi corp, ca mâine, va semăna cu ei.
Ca ochii lor cu goluri vor fi şi ochii mei,
Urmându-mi actul unic şi solidar de'ndată,
Eu care nu dormisem nicicând însingurată.
– Tot ceea ce se cere să moară, cu pierzarea,
Privirea, gura, pofta, dorinţa, sărutarea,
Fiind fiinţa-n umbră, fiinţa în tăcere
În timp ce primăvara-nfloreşte cu putere
Urcând muiată-n aur, cu sevă ce palpită
Şi-având la fel cu mine, o inimă vrăjită
Umplută de plăcere, nădejde, vis, langori
Dar neputând să bată în zori primenitori
Căci e-n adânc repaos, topită-n veşnicii.-
Dar alţii vor fi veseli şi mulţumiţi şi vii.
Bărbaţii lor să umble cu fetele frumoase
Şi vor munci, pe câmpuri, cu seceri şi cu coase.
Iar lunile-or să-şi schimbe culorile mereu, -
Eu n-o să văd schimbarea căci voi fi moartă eu,
Şi n-o să am din dulcea viaţă nici o parte
Dar cei ce-or să citească aceste foi de carte
Văzând ce fel de suflet şi ce priviri aveam.
Spre umbra-mi zâmbitoare şi clarul meu elan
Cu inima rănită - or veni ştiind că-n dor
Cenuşa mea-i mai caldă decât viaţa lor.

În româneşte de:

Alexandru ANDRIŢOIU

SPORT

Crizanteme, gheişe...

Ninge. Latră vântul. Gerul ne taie şi ne taie şi ne săreazǎ carnea. În casă arde focul numai pe la miezul nopţii. Viaţa e scumpă. Brazii încă n-au început să coboare în oraşe, trimit numai aroma cetinei şi promisiunea naşterii lui Isus. Acum, cel mai bine ne-ar sta în cârciuma lui Cezar Petrescu, „La Paradis general, vinuri vechi şi 9", dar suntem chemaţi, două zile pe săptămână, să umplem stadioanele. Ca să vedem fotbal. Nu râdeţi, a început returul campionatului. Pentru Federaţia de fotbal, afară înfloresc zarzării, iar prunii dau floare albastră. Ne-am calificat pentru America şi imediat am început să batem câmpii. Iordănescu sau cei din preajma lui vor să bage echipa naţională în cantonament pe timp de aproape 80 de zile. Se uită că Danemarca a câştigat Cupa Europei fără a sta decât o săptămână în locuri ferite de lume, de ispite şi de toate belelele care fac bucuria tinereţii. Chiar naţionala noastră a câştigat meciul cu Ţara Galilor numai după cinci zile de cantonament. Şi atunci de ce stricăm campionatul? Mai ales că, asemeni tuturor marilor echipe din lume, jucătorii din lotul de bază activează dincolo de hotare. Ştiu, ne sunt dragi drumulrile în Japonia şi Hong-Kong (cireşi, crizanteme, gheişe, basemele şogunilor), dar la cei de-acasă nu se mai gândeşte nimeni!? Suntem pur şi simplu năuci, iar oamenii din conducerea federaţiei foarte tineri, altfel ne-am aduce aminte că în 1962 toţi jucătorii din echipa naţională au fost scoşi din campionat, ca să urmeze nu ştiu ce pregătire specială. Şi totuşi n-am ajuns nici campioni, nici vicecampioni mondiali. Culmea e că dărâmăm în chip absurd campionatul spre a trimite în miraculoasa Japonie o echipă care nu va fi totuna cu aceea aleasă să joace în America. Dar ai cu cine vorbi? Am isprăvit meciul cu galezii în apoteoză, am pus mâna pe câteva milioane de dolari şi ne-a luat foc claia de păr de sub pălărie, bem vin bogat în scăpărări, îl avansăm pe Iordănescu la gradul de general (el n-are nici o vină, el e un om normal), înhămăm cerbi la plug şi arăm în aurul turcesc. Apropo, câte rubiele o fi încasat Ibrail de la Înalta poartă pentru Luca? Vai, şi Luca ăsta era singurul cal care ştia să zburde frumos pe ceairul de la Dunăre! La noi totul se întoarce din ţambal. De altfel, suntem singura ţară unde activează, la nivelul diviziei naţionale, echipe ale armatei şi poliţiei, (pe cele studenţeşti nu le mai pun la socoteală) şi care ba vor, ba nu vor să treacă la profesionism. Nefiind de profesie fotbalişti, mă întreb, totuşi, ce sunt ei? Tunari, tanchişti, aviatori? Iar dincolo, scuzaţi vorba proastă, anchetatori, turnători, mardeiaşi? Nu cred nici o clipă că băieţii de la Steaua sau Dinamo nu vor profesionism. Cred că cineva mai de sus se opune. Controlaţi-i pe aceşti domni la călătorii şi avere şi veţi găsi începutul unor poveşti ce duc pe o corabie arzând în plăci de sidef, aur şi fildeş.

Fănuş NEAGU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro